ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2021

Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ:

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ, ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ: ΤΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΤΩΝ ΗΠΑ ΚΑΙ ΚΙΝΑΣ

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΛΑΣΚΑΡΗ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2021

Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ:

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ, ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ: ΤΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΤΩΝ ΗΠΑ ΚΑΙ ΚΙΝΑΣ

Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις Διεθνείς Σχέσεις, Στρατηγική και Ασφάλεια στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις

ΛΑΣΚΑΡΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2021

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Όνομα επίθετο φοιτητή, έτος κατάθεσης διατριβής

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστημίου Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραιτήτως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

ΣΕΛΙΔΑ ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑΣ

Ονοματεπώνυμο Φοιτήτριας: ΛΑΣΚΑΡΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής: Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ: ΤΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΤΩΝ ΗΠΑ ΚΑΙ ΚΙΝΑΣ

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις …… [ημερομηνία έγκρισης] από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων (Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος)

…….

[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:

…….

[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:

……

[ονοματεπώνυμο, βαθμίδα, υπογραφή]

Η ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Η Λάσκαρη Βασιλική, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ: ΤΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΤΩΝ ΗΠΑ ΚΑΙ ΚΙΝΑΣ», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Η Δηλούσα

ΛΑΣΚΑΡΗ ΒΑΣΙΛΙΚΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

		σελ.
	ΠΕΡΙΛΗΨΗ	7
	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11-12
Κεφάλαιο 1	Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΤΗΝ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ	13-37
	1. Ο ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ – ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ	13-17
	2. ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ	17-21
	3. Η ΙΣΧΥΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΡΕΑΛΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟ	22-26
	4. Η ΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΝΥΕ	26-27
	5. ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ	27-37
Κεφάλαιο 2	ΤΑ ΕΠΙΠΕΔΑ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ	38-45
Κεφάλαιο 3	ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΙΣΧΥΟΣ	46-48
Κεφάλαιο 4	Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΗΠΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ	49-56
	1. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΩΝ ΗΠΑ	49-52
	2. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ	53-55
	3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	56
	ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	57
	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	58-64

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας μεταπτυχιακής διατριβής η ανάλυση της πολυδιάστατης έννοιας της ισχύος και σαφώς των μορφών που αυτή μπορεί να έχει μέσα από την κατηγοριοποίησή της, τη διάκριση των κύριων επιπέδων, στα οποία έχει σημαντική δράση και την παράθεση των κύριων χαρακτηριστικών της. Εάν τα χαρακτηριστικά αυτά είναι σταθερά ή μεταβλητά, εάν σχετίζονται με την τύχη είτε τη διαρκή προσπάθεια των κρατών για απόκτησή τους, εάν δηλαδή έχουν σχέση με όσα χαρακτηριστικά κατέχει ήδη ο κάθε δρών, όπως η γεωγραφική θέση, είτε όχι. Μεγάλη σημασία στην ανάλυση της ισχύος έχουν η ισορροπία και η κατανομή της ισχύος, η εμβέλεια την οποία μπορεί να καλύψει και να επηρεάσει η ισχύς του κάθε κράτους, οι παράγοντες που επηρεάζουν την ισχύ του κάθε κράτους και έχουν σχέση με τη γεωγραφία ,τη γεωπολιτική, την ενέργεια, τον στρατιωτικό παράγοντα, την οικονομία, την τεχνολογία, τις συμμαχίες, όλα τα στοιχεία που σχετίζονται με τις πολιτικές δυνατότητες και σαφώς μπορούν να επηρεάσουν τη φύση της ισχύος τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Φυσικά στην διαδικασία αυτής της ανάλυσης θα διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο οι απόψεις θεωρητικών τόσο του ρεαλισμού όσο και του φιλελευθερισμού, που έχουν ασχοληθεί με την έννοια της ισχύος. Του Ρεαλισμού, γιατί έχει ασχοληθεί αρκετά με το θέμα της ισχύος, θεωρήθηκε και θεωρείται αρκετά ακόμη ως προνόμιό του και του φιλελευθερισμού, γιατί η ενασχόληση της οπτικής του ρεαλισμού φέρνει αναγκαία την ενασχόληση με το άλλο άκρο του και πόσο μάλλον και με την οπτική του Nye.

Η παρούσα εργασία θα βασιστεί στην ποιοτική έρευνα και κυρίως στη μελέτη βιβλιογραφίας της επιστήμης των διεθνών σχέσεων στην προσπάθεια ερμηνείας της πραγματικότητας μέσα από την θεωρία. Πολλές φορές ο καλύτερος τρόπος να αντιληφθεί κανείς τόσο περίπλοκες έννοιες όπως είναι αυτή της ισχύος είναι να τις μελετήσει πάνω σε περιπτώσεις συγκεκριμένων κρατών. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο η εργασία περιέχει πέρα από το θεωρητικό κομμάτι, που είναι το μεγαλύτερο τμήμα της και το εμπειρικό, την εφαρμογή δηλαδή της θεωρίας στα συγκεκριμένα παραδείγματα των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής και της Κίνας, δύο από τις σημαντικότερες δυνάμεις να μελετήσει κανείς όταν αποφασίζει να ασχοληθεί με το θέμα της ισχύος. Είναι ολοφάνερο πως δεν είναι δυνατόν όλοι όσοι συγκαταλέγονται στους ισχυρούς να κατέχουν την ίδια ισχύ, από τη στιγμή που δεν έχουν στην κατοχή τους ίδιους πόρους, ίδιες ευκαιρίες και ίδιες εμπειρίες. Η παρούσα ανάλυση έχει ως κύριο στόχο την αναζήτηση της πιο ενδεδειγμένης μορφής ισχύος στο διεθνές

σύστημα. Εάν τελικά η σκληρή εκδοχή της ισχύος (στρατιωτική) είναι η σημαντικότερη είτε όχι για το διεθνές σύστημα γενικότερα και για τις δύο χώρες μελέτης ειδικότερα.

Summary

The purpose of this master's thesis is the analysis of the multidimensional concept of power and clearly the forms that it can have through its categorization, the distinction of the main levels, in which it has an important action and the listing of its main characteristics. Whether these characteristics are standard or changeable, whether they are related to luck or the constant effort of states to acquire them, whether they are related to what characteristics each actor already possesses, such as geographical position or not. Really important in the analysis of power are the balance and distribution of power, the scope that can be covered and influenced by the power of each state, the factors that affect the power of each state and are related to geography, geopolitics, energy, the military, the economy, technology, alliances, all elements related to political capabilities and can clearly influence the nature of power both nationally and internationally. Of course, in the process of this analysis, the theoretical views of both realism and liberalism, which have dealt with the concept of power, will play an important role. The view of Realism, because he has dealt a lot with the issue of power, was considered and is still considered quite a privilege of him and of liberalism, because the preoccupation with the perspective of realism necessitates the preoccupation with his opposite side, especially with the perspective of Nye.

The present thesis will be based on qualitative research and the study of the bibliography of the science of international relations in the attempt to interpret reality through theory. Many times the best way to understand concepts as complex as power is to study them regarding specific states. That is why the work contains, in addition to the theoretical part that is the main part and the empirical part, the application of theory to the specific examples of the United States of America and China, two of the most important powers to study when deciding to deal with power's subject. It is obvious that it's not possible for all those who are among the powerful to possess the same power since they do not have the same resources, the same opportunities and the same experiences. The main purpose of the analysis is to search for the most appropriate form of power in the international system. To search whether or not the hard version of power (military) is the most important for the international system in general and especially for the two countries of the study.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα διατριβή αφορά την ανάλυση της ισχύος. Η ισχύς αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες των διεθνών σχέσεων και γι' αυτό αξίζει να ασχοληθεί κανείς μαζί της. Η ισχύς εξηγεί απόλυτα το γίγνεσθαι τόσο σε τοπικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Σημαίνει δύναμη και όποιος κατορθώνει να την αποκτήσει συγκαταλέγεται στους ισχυρούς και πιθανότατα και στους βασικότερους δρώντες της διεθνούς σκηνής. Όποιος κατέχει αυτή τη δύναμη βρίσκεται στο επίκεντρο των εξελίξεων και της προσοχής. Η ισχύς είναι επίσης σημαντική, διότι καθορίζει ποιος έχει την ικανότητα να επηρεάσει την εξέλιξη πολλών διεθνών συμβάντων και καταστάσεων και κατ' επέκταση ποιος κινεί τα νήματα.

Οι ισχυροί δεν ανήκουν όλοι στην ίδια βαθμίδα ισχύος. Υπάρχουν διάφορα επίπεδα δύναμης και επιρροής που μπορεί να ασκήσει κάποιος και αυτό εξαρτάται από πολλούς παράγοντες (όπως συμμαχίες). Επίσης, όποιος είναι ισχυρός σε έναν τομέα δεν είναι απαραίτητα ισχυρός και σε όλους τους τομείς. Αυτό περιπλέκει το περιεχόμενο της ισχύος και καθιστά την ενασχόληση μαζί της ακόμη πιο ενδιαφέρουσα.

Σήμερα, το διεθνές περιβάλλον έχει υποστεί αλλαγές που ήρθαν ως αποτέλεσμα πολλών εξελίξεων, όπως της παγκοσμιοποίησης, της ανάδυσης νέων δυνάμεων, της κατάρρευσης αυτοκρατοριών, της επέκτασης της επιρροής που μπορεί να ασκήσει ο κάθε δρών κ.ά. Οι εξελίξεις δεν θα σταματήσουν, διότι πρόκειται για ένα περιβάλλον μέσα στο οποίο υπάρχουν διάφοροι παράγοντες που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Η προσπάθεια απόκτησης ισχύος αποτελούσε πάντα και θα συνεχίσει να αποτελεί μήλο της έριδος, από τη στιγμή που μπορεί να εξασφαλίσει έναν δρόμο προς την επιβίωση μέσα στο αχανές, απρόβλεπτο και συνεχώς μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον. Είναι σημαντικό, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις αλλαγές του παρελθόντος, να προβλεφθούν μελλοντικές καταστάσεις και εξελίξεις.

Από τη στιγμή που οι ισχυροί είναι αυτοί που έχουν τη δυνατότητα να επηρεάζουν τις διεθνείς εξελίξεις είναι αυτοί από τους οποίους εξαρτάται η παγκόσμια ειρήνη και η ασφάλεια. Είναι αυτοί που, βάσει λογικής, θα μπορούσαν περισσότερο από τον καθένα να παίξουν πρωταγωνιστικό ρόλο σε κρίσιμες περιόδους με τη συνεισφορά

τους (ή και όχι) σε διάφορους τομείς και με διάφορους τρόπους. Είναι αυτοί που θα μπορούσαν ακόμη και να ξεκινήσουν ή να τερματίσουν έναν παγκόσμιο πόλεμο.

Είναι ξεκάθαρη λοιπόν η σημασία ενασχόλησης με το ζήτημα της ισχύος, ένα θέμα διαχρονικό που αποτελεί την κινητήρια δύναμη των πάντων.

Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΤΗΝ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ

1. Ο ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ - ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ

Η ισχύς είναι το σημαντικότερο στοιχείο που χαρακτηρίζει τις σχέσεις μεταξύ όλων των δρώντων της διεθνούς σκηνής και φυσικά κύριο σημείο αναφοράς όταν τίθεται ως θέμα η συμπεριφορά των κρατών στο διεθνές σύστημα (Παρίσης, 2011, σ. 15). Πρόκειται για ένα πολυσυζητημένο θέμα από το οποίο όλοι εξαρτώνται και το οποίο ελάχιστοι κατανοούν (Nye, 2004, σ. 1). Η ενασχόληση με την ισχύ αποδεικνύει πόσο δύσκολο είναι να οριστεί, γι' αυτό και δεν υπάρχει μονάχα ένας επίσημος ορισμός της. Λαμβάνοντας κανείς υπόψη όλες τις προσεγγίσεις θα μπορούσε να ορίσει σύντομα και περιεκτικά την ισχύ ως την ικανότητα ενός δρώντα να οδηγήσει κάποιον άλλον (άμεσα είτε έμμεσα) να κάνει κάτι (που αυτός επιθυμεί).

Η απόκτηση της ισχύος είναι το κυριότερο μέλημα των μεγάλων δυνάμεων, των κύριων δηλαδή δρώντων του διεθνούς συστήματος, που επιθυμούν πρώτα απ' όλα να επικρατήσουν. Τα ισχυρότερα κράτη είναι αυτά που μπορούν να προβάλλουν τις δυνατότητές τους σε μεγάλες αποστάσεις και σε κάθε ιστορική χρονική περίοδο (Παρίσης, 2011, σ. 37) από τη στιγμή που τα μικρότερα κράτη και οι υπόλοιποι δρώντες διαθέτουν μέσα για να υπερασπιστούν μονάχα περιορισμένα συμφέροντα, γι' αυτό συνήθως στη μελέτη της ισχύος το ενδιαφέρον επικεντρώνεται στις μεγάλες δυνάμεις. Η επιβίωση άλλωστε των μικρών κρατών βασίζεται στη συμπεριφορά των μεγάλων δυνάμεων, οι οποίες επηρεάζουν την πολιτική τους και γενικότερα όλες τους τις δράσεις (Παρίσης, 2011, σ. 63, 65).

Η ισχύς είναι το βασικό στοιχείο για την επιβίωση και την ευημερία σε ένα άκρως ανταγωνιστικό περιβάλλον. Σύμφωνα με τον Θουκυδίδη, οι συσχετισμοί της ισχύος είναι διαφορετικοί από εποχή σε εποχή, δεν είναι σταθεροί, επηρεάζονται από το χρόνο και με τη σειρά τους επηρεάζουν όλες τις ισορροπίες και τα δεδομένα της ισχύος (Keegan, 1997, σ. 27).

Όπως αναφέρει και ο John Mearsheimer, η ισχύς είναι τόσο σημαντική για τις διεθνείς σχέσεις όσο και τα χρήματα για την οικονομία και γι' αυτό τα κράτη

ανταγωνίζονται τόσο πολύ για την απόκτησή της (Mearsheimer, 2001, σ. 12). Ο Mearsheimer χωρίζει την ισχύ σε δύο κατηγορίες, την στρατιωτική (military) και την λανθάνουσα (latent) ή αλλιώς εν δυνάμει ισχύ (Mearsheimer, 2001, σ. 27). Η ανάλυσή του ευνοεί την στρατιωτική πτυχή της ισχύος από τη στιγμή που η αποτελεσματική ισχύς είναι αποτέλεσμα της στρατιωτικής ικανότητας. Από την άλλη υπάρχει και η λανθάνουσα ισχύς, που επικεντρώνεται στα κοινωνικο-οικονομικά συστατικά, όπως τον πλούτο και το μέγεθος του πληθυσμού, που παίζουν σημαντικό ρόλο στην οικοδόμηση της στρατιωτικής ισχύος (Mearsheimer, 2001, σ. 27). Η σημασία της λανθάνουσας πλευράς της ισχύος είναι αδιαμφισβήτητη, εφόσον η στρατιωτική ισχύς εξαρτάται από τον πλούτο και χωρίς αυτόν δεν μπορεί να επιτευχθεί (Mearsheimer, 2001, p. 76).

Θα ήταν ωφέλιμο να γίνει διάκριση των εννοιών ισχύς - επιρροή - γόητρο, οι οποίες πολύ εύκολα συγχέονται. Η ισχύς σχετίζεται με τη δυνατότητα ενός κράτους (είτε συμμαχίας) να επιβάλλει τη θέλησή του (συνήθως χρησιμοποιώντας μη ειρηνικά μέσα). Η επιρροή συνίσταται στην επίτευξη του ίδιου αποτελέσματος, αλλά με διαφορετικά μέσα. Εδώ γίνεται η εκμετάλλευση του γοήτρου που εκπέμπει ένα κράτος, το οποίο σχετίζεται με στοιχεία όπως το υψηλό τεχνολογικό επίπεδο, η οικονομική δύναμη, η δυνατότητα να παρέχει βοήθεια κι άλλα πολλά, τα οποία προκαλούν τα υπόλοιπα κράτη να θέλουν καλές σχέσεις μαζί του (Παρίσης, 2011, σ. 38).

Κάποιοι θεωρούν πως η ισχύς εξαρτάται από την κατοχή δυνατοτήτων είτε πόρων, οι οποίοι μπορούν να παίξουν δραστικό ρόλο και να φέρουν συγκεκριμένα αποτελέσματα. Συνεπώς, αυτό σημαίνει πως θεωρούν μια χώρα ισχυρή όταν αυτή χαρακτηρίζεται για παράδειγμα από μεγάλο πληθυσμό και επικράτεια είτε όταν κατέχει αρκετούς φυσικούς πόρους, οικονομική και στρατιωτική δύναμη, κοινωνική σταθερότητα κα. Αυτή η οπτική όμως καθιστά την ισχύ προβλέψιμη και φυσικά μια μετρήσιμη έννοια. Το να κατέχει κάποιος χρήσιμους πόρους ισχύος δεν εξασφαλίζει το ότι θα πετυχαίνει πάντοτε τα αποτελέσματα που επιθυμεί. Είναι σημαντικό να επισημανθεί ότι, όταν κάποιος νικά σε μια (οποιαδήποτε) αναμέτρηση, δε σημαίνει ότι θα συμβαίνει το ίδιο και σε οποιαδήποτε ακολουθήσει μόνο και μόνο επειδή συγκαταλέγεται στους έχοντες σημαντικούς πόρους (Nye, 2004, σ. 3).

Η Arendt (1970, σ. 44) όρισε την ισχύ ως κάτι που δεν ανήκει σε ένα μόνο άτομο, αλλά ως κάτι που ανήκει σε ένα σύνολο και εξακολουθεί να υπάρχει όσο αυτό το σύνολο παραμένει ενωμένο. Ο Dahl (1957, σ. 203) πρότεινε να ονομαστούν τα αντικείμενα που σχετίζονται με την ισχύ ως δρώντες. Ο όρος αυτός μπορεί να

αναφέρεται σε άτομα, ομάδες, ρόλους, κυβερνήσεις, εθνικά κράτη, είτε σε άλλα σύνολα που αποτελούν δημιούργημα του ανθρώπου (Raimzhanova, 2015).

Η ισχύς θα μπορούσε να συνδέεται με την επιδεξιότητα επηρεασμού της συμπεριφοράς των άλλων με σκοπό την επίτευξη των επιθυμητών αποτελεσμάτων. Το βασικό απαιτούμενο όμως, όταν σκοπεύει κάποιος να μετρήσει την ισχύ μέσω της αλλαγής της συμπεριφοράς των άλλων, είναι πρώτα απ' όλα το να γνωρίζει τις προτιμήσεις τους. Επομένως, είναι λογικό επακόλουθο η ισχύς να εξαρτάται από το πλαίσιο και το είδος της σχέσης που υφίσταται μεταξύ των δρώντων (Nye, 2004, σ. 2).

Μιλώντας για την ικανότητα ενός κράτους να διαμορφώνει τη συμπεριφορά άλλων κρατών αυτό που έχει την μεγαλύτερη σημασία είναι, ποιες είναι οι δυνατότητες εκείνες που προσφέρουν το πλεονέκτημα σε κάποιον να αλλάζει τις συμπεριφορές των υπολοίπων. Οι Viotti και Kauppi (2013) ορίζουν τις δυνατότητες αυτές ως «υλικούς και μη υλικούς πόρους που μπορούν να χρησιμεύσουν ως βάση για την ισχύ» (191). Ανεξάρτητα από το πόσο χρόνο ξοδεύουν οι ηγέτες για τον καθορισμό των στόχων και των στρατηγικών τους, είναι αναγκαίο να υπάρχει ανάγκη για ισχύ προκειμένου να καταστούν αυτοί οι στόχοι πραγματικότητα (Viotti & Kauppi, 2013). Για τους Viotti και Kauppi (2013) η ισχύς αποτελεί ένα μέσο για την επίτευξη κάποιων στόχων (Power (International Relations).

Σύμφωνα με τον Hart, η ισχύς αντανακλάται με τρείς τρόπους: α) Τον έλεγχο των πόρων, β) τον έλεγχο των δρώντων και γ) τον έλεγχο των γεγονότων – καταστάσεων και αποτελεσμάτων. Ο έλεγχος των πόρων οδηγεί στον έλεγχο των δρώντων και των γεγονότων. Οι σημαντικοί πόροι εδώ είναι άυλοι όπως οι ηγετικές ικανότητες, η προθυμία χρήσης του εξαναγκασμού και της βίας και σαφώς η δομή των στρατιωτικών δυνάμεων. Οι δυσκολίες που υπάρχουν εδώ αφορούν, για παράδειγμα το ότι είναι αδύνατον να μετρηθούν αυτοί οι πόροι και επίσης είναι αδύνατον κάποιες φορές να γίνει χρήση αυτών από τον κάτοχό τους (Jeffrey, 1976, σ. 290). Ο έλεγχος των δρώντων βασίζεται στον Dahl και αφορά την ικανότητα του Α να οδηγήσει τον Β να κάνει κάτι που υπό άλλες συνθήκες δεν θα έκανε (Jeffrey, 1976, σ. 291). Όσον αφορά τον έλεγχο γεγονότων και αποτελεσμάτων, εδώ μεγάλη σημασία έχει η επιθυμία να επιτευχθούν συγκεκριμένα αποτελέσματα (Jeffrey, 1976, σ. 296). Ιδιαίτερη σημασία εδώ έχουν ο έλεγχος από κοινού σε γεγονότα κοινού ενδιαφέροντος, ο έλεγχος από κοινού σε γεγονότα επακόλουθα σε όλους και σαφώς έννοιες όπως η αλληλεξάρτηση των δρώντων και η συλλογική δράση (Jeffrey, 1976, σ. 296).

Ένας από τους ορισμούς που έχουν ασκήσει ιδιαίτερη επιρροή στο ζήτημα της ισχύος ανήκει στον Max Weber (1947, σ. 152), ο οποίος όρισε την ισχύ ως την πιθανότητα, να καταφέρει ένας δρών στα πλαίσια μιας κοινωνικής σχέσης, να επιβάλλει τη θέση του παρά τις πιθανές αντιστάσεις. Σύμφωνα με τον Weber, η δύναμη είναι ένα παιχνίδι μηδενικού αθροίσματος και προέρχεται από τις ιδιότητες, τους πόρους και τις δυνατότητες ενός υποκειμένου (Raimzhanova, 2015).

Παρ' όλα αυτά, ο ορισμός του Weber προσέλκυσε ορισμένες κριτικές. Ο Martin (1971, σ. 243) τόνισε πως ο Weber δεν διευκρινίζει την έννοια της ισχύος παρά την βάση για τη σύγκριση των χαρακτηριστικών που καθορίζουν τους δρώντες. Σύμφωνα με αυτό (Martin, 1971, σ. 243), ο συγγραφέας υποστηρίζει πως, οικοδομώντας το στοιχείο της σύγκρουσης στον ορισμό και βλέποντας τη δύναμη με όρους μηδενικού αθροίσματος, ο Weber αγνοεί την πιθανότητα να υπάρξουν αμοιβαία βολικές σχέσεις ισχύος (Raimzhanova, 2015).

Αντιθέτως, ο Talcott Parsons (1967) πρότεινε μια οπτική της ισχύος, που δεν την καθορίζει με όρους σύγκρουσης, αλλά την προβάλλει ως πόρο του συστήματος. Ο Parsons (1967, σ. 208) υποστήριξε πως η ισχύς είναι η ικανότητα διασφάλισης της εκπλήρωσης δεσμευτικών υποχρεώσεων από μονάδες μέσα σε ένα σύστημα συλλογικής οργάνωσης, όταν οι υποχρεώσεις νομιμοποιούνται με αναφορά σε συλλογικούς στόχους, και σε περίπτωση ανυπακοής, υπάρχει τεκμήριο αρνητικών κυρώσεων. Από αυτή την άποψη, ο Anthony Giddens (1968, σ. 264) επισήμανε ότι, μεταξύ άλλων, ο ορισμός του Parsons δεν λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι η ισχύς ασκείται πάνω σε κάποιον και με το να αντιμετωπίζεται η ισχύς ως νόμιμη και υποθέτοντας μια ομοφωνία μεταξύ των κατόχων της, αγνοείται ο ιεραρχικός χαρακτήρας της (Raimzhanova, 2015).

Συμπερασματικά, οι προσεγγίσεις του Weber και του Parsons, παρουσιάζουν σημαντικά προβλήματα (Martin, 1971, σ. 244). Η συζήτηση γύρω από το θέμα της ισχύος προκαλεί εντάσεις και ισχυρές διαφωνίες (Raimzhanova, 2015). Η ισχύς είναι ένα από τα πιο προβληματικά και αμφισβητούμενα ζητήματα που απασχολούν τον τομέα των κοινωνικών επιστημών (Raimzhanova, 2015).

Η έννοια της σχετικότητας είναι επίσης από τα σημαντικότερα σημεία στο ζήτημα της ισχύος. Η ισχύς ενός αντιπάλου πρέπει πάντα να εκτιμάται βάσει των δυνατοτήτων του να χρησιμοποιήσει το σύνολο της ισχύος του ενάντια σε κάποιο συγκεκριμένο κράτος. Κάθε κράτος είναι είτε όχι πιο ισχυρό από κάποια άλλα, γι' αυτό η ισχύς κάποιου εκτιμάται σε σχέση με τον απέναντι και σε σχέση με το επίπεδο της ισχύος που κατέχουν οι άλλοι (Παρίσης, 2011, σ. 66-67).

Σύμφωνα με τον Morgenthau, στη διαδικασία αξιολόγησης της ισχύος είναι σοβαρό λάθος πρώτον, η αγνόηση της σχετικότητάς της (και η ανάδειξη της ισχύος ενός κράτους ως απόλυτη), δεύτερον, η αποδοχή της μονιμότητας κάποιου παράγοντα (ο οποίος έχει διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο) παραβλέποντας τις σημαντικές αλλαγές που προκαλούνται στους παράγοντες που επηρεάζουν την ισχύ και τρίτον, η προσήλωση σε έναν μόνο παράγοντα παραβλέποντας όλους τους υπόλοιπους (Morgenthau, 1948, σ. 160).

2. ΟΙ ΚΥΡΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ

ΗΠΙΑ ΚΑΙ ΣΚΛΗΡΗ ΙΣΧΥΣ

Η τρέχουσα πραγματικότητα των διεθνών σχέσεων αποδεικνύει πως είναι απαραίτητο να προσεγγίζει κάποιος μαζί τις έννοιες της ήπιας και της σκληρής ισχύος, παρά ξεχωριστά (Raimzhanova, 2015, σ. 14). Αυτό, επειδή αλληλεπιδρούν συχνά και αλληλο-ενισχύονται (Nye,1990; Nye, 2004). Και οι δύο αντιπροσωπεύουν την ικανότητα επίτευξης ενός επιθυμητού στόχου επηρεάζοντας τη συμπεριφορά των άλλων (Nye, 2004).

Ο Joseph Nye όρισε την ισχύ διαχωρίζοντάς την σε δύο κύριες κατηγορίες. Την ήπια και τη σκληρή ισχύ. Η ήπια ισχύς είναι μια μορφή εξουσίας που καταφέρνει να πείθει τους υπολοίπους να επιθυμούν ό, τι και ο κάτοχός της χωρίς να είναι απαραίτητη η χρήση εξαναγκασμού (Παρίσης, 2011, σ. 51). Συμπληρώνει πως, η ήπια ισχύς, στηρίζεται στην συναισθηματική ευφυΐα, την επικοινωνία και σαφώς την διορατικότητα (Παρίσης, 2011, σ. 52).

Συνήθως, ο όρος της σκληρής ισχύος είναι πιο οικείος, διότι πιστεύεται πως η στρατιωτική και η οικονομική δύναμη δε θα μπορούσαν να παραχωρήσουν εύκολα τη θέση τους. Υπάρχει όμως και ο έμμεσος τρόπος να πετύχει κάποιος αυτό που επιθυμεί και αυτός συνηθίζεται να αποκαλείται ως «το δεύτερο πρόσωπο της ισχύος». Μια χώρα μπορεί να πετύχει ό, τι επιθυμεί στις διεθνείς σχέσεις μόνο και μόνο επειδή οι υπόλοιπες χώρες θαυμάζουν τις αξίες της, μιμούνται το παράδειγμά της είτε επιδιώκουν το επίπεδο ευημερίας και την ειλικρίνειά της (Nye, 2004, σ. 5). Άλλωστε, το να κερδίσεις κάποιον σε συνθήκες ειρήνης είναι πιο δύσκολο από ότι

σε συνθήκες πολέμου και σαφώς η ήπια μορφή της ισχύος αποτελεί το κύριο συστατικό γι' αυτή τη νίκη (Nye, 2004, σ. xii.).

Μπορείς να διατάξεις κάποιον να αλλάξει τις προτιμήσεις του και να κάνει ό, τι θέλεις απειλώντας τον με τη βία και διάφορες κυρώσεις (πχ. οικονομικές). Μπορείς επίσης να τον παρακινήσεις μέσω της οικονομικής σου δύναμης και να τον πληρώσεις είτε να περιορίσεις τις προτιμήσεις του ρυθμίζοντας την ημερήσια διάταξη έτσι ώστε οι επιθυμίες του να φαίνονται υπερβολικά μη ρεαλιστικές (σκληρή ισχύς). Από την άλλη όμως, μπορείς να προσελκύσεις κάποιον με την αίσθηση της έλξης, της αγάπης και του καθήκοντος που υπάρχει στη σχέση σας και να απευθυνθείς και να συνεισφέρεις στις κοινές σας αξίες και σκοπούς (ήπια ισχύς) (Nye, 2004, σ .6,7).

Η έννοια της ήπιας ισχύος συνδέθηκε επίσης, παρά την καθυστέρησή της, με την Κινεζική πολιτική, μέσω της προσπάθειας βελτίωσης της εικόνας της σε διεθνές επίπεδο. Έχει συνδεθεί επίσης με την αρχαία κινεζική φιλοσοφία και πιο συγκεκριμένα με: την στρατηγική άμυνα, τη διπλωματία και τη δημιουργία συμμαχιών, την περιορισμένη χρήση βίας μόνο αναγκαστικά όταν το απαιτούν οι συνθήκες και κυρίως με την πεποίθηση του Σουν Τσου σχετικά με τη σημασία υποταγής του εχθρού χωρίς πόλεμο (Κωνσταντόπουλος, 2012, σ. 131). Σύμφωνα με τον Yu Xintian, η ήπια ισχύς σχετίζεται τόσο με αρχές και ιδέες όσο με την πολιτική και τους θεσμούς (Κωνσταντόπουλος, 2012, σ. 136). Οι Κινέζοι χρησιμοποίησαν την έννοια της ήπιας ισχύος όπως την ανέπτυξε ο Nye και συμπεριέλαβαν σε αυτήν την ιστορία και τις τέχνες. Απόδειξη αυτού αποτέλεσε η έναρξη στους Ολυμπιακούς Αγώνες (Πεκίνου) που είχε ως επίκεντρο στοιχεία πολιτισμού και ιστορίας της Κίνας (Κωνσταντόπουλος, 2012, σ. 138).

Η πρώτη εμφάνιση (1990) του όρου της ήπιας ισχύος δεν είχε προσελκύσει την Κίνα, οποία βρισκόταν αντιμέτωπη με μια σειρά κρίσεων (προβλήματα με ΗΠΑ, οικονομική κρίση Ασίας κ.ά.). παρά το γεγονός ότι ο όρος είχε σχέση με την εξωτερική πολιτική της (Κωνσταντόπουλος, 2012, σ. 133). Μόλις το 2000 η ήπια ισχύς της Κίνας άρχισε να απασχολεί ιδιαίτερα τους μελετητές και παρατηρείται η χρήση του όρου από την πολιτική της χώρας. Δεν άργησε πολύ όμως να αποτελέσει κύριο θέμα η ήπια ισχύς της Κίνας, εφόσον μάλιστα εκείνη την περίοδο η πολιτική της Κίνας έψαχνε τρόπο ανύψωσης του κύρους της. Ο Χου έκανε χρήση του όρου σε πολλές περιπτώσεις καταλήγοντας τελικά ότι η επιρροή της Κίνας ήταν αποτέλεσμα τόσο της σκληρής όσο και της ήπιας ισχύος. Ο όρος κατέληξε να σχετίζεται σύμφωνα με τους Κινέζους μελετητές τόσο με την εσωτερική όσο και την εξωτερική

πολιτική μέσα από μια προσπάθεια μεταβολής του διεθνούς status quo υπέρ της Κίνας (Κωνσταντόπουλος, 2012, σ. 135,136).

Η ήπια ισχύς μπορεί να είναι αποτέλεσμα διαφόρων παραγόντων, όμως η επιτυχημένη χρήση της μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω μιας προσεκτικής και ισορροπημένης προσέγγισης (Raimzhanova, 2015, σ.13). Θα μπορούσε κανείς να πει ότι η ήπια ισχύς αποτελεί μια μορφή έμμεσης στρατηγικής. Η ήπια ισχύς δεν αποκλείει σε καμία περίπτωση τη σκληρή μορφή της. Σύμφωνα με τον Nye: *«Η σκληρή και η ήπια ισχύς συνδέονται και μπορούν να ενισχύσουν η μία την άλλη. Και οι δύο αποτελούν όψεις της ικανότητας να επιτυγχάνουμε τους σκοπούς μας, επηρεάζοντας τη συμπεριφορά των άλλων. Μερικές φορές, οι ίδιες πηγές ισχύος μπορούν να επηρεάσουν ολόκληρο το φάσμα της συμπεριφοράς, από τον εξαναγκασμό μέχρι τη σαγήνη».*

Οι πολιτικοί ηγέτες έχουν συνειδητοποιήσει πολύ καιρό πριν το γεγονός ότι η ισχύς έρχεται ως επακόλουθο της έλξης. Η ικανότητα να παίρνεις αυτό που θέλεις μέσα από την ελκυστικότητα και όχι με εξαναγκασμό και ανταμοιβή. Αυτή η ελκυστικότητα είναι αποτέλεσμα στοιχείων ενός κράτους όπως, ο πολιτισμός, τα πολιτικά ιδεώδη και οι πολιτικές. Όταν οι πολιτικές έχουν νόμιμο χαρακτήρα στα μάτια των άλλων, τότε έχει επιτευχθεί ο σκοπός της ήπιας ισχύος. Στην ουσία, αφορά την δυνατότητα να κάνεις τους άλλους να θαυμάζουν τα ιδανικά σου και να θέλουν αυτό που θέλεις κι εσύ, συνήθως χωρίς να χρειάζεται να κοπιάσεις ιδιαίτερα για να το πετύχεις. Αυτού του είδους η ελκυστικότητα, η οποία καταλήγει να είναι πάντα πιο αποτελεσματική απ' ότι ο εξαναγκασμός, συνήθως σχετίζεται με αξίες όπως η δημοκρατία και τα ανθρώπινα δικαιώματα. (Nye, 2004, σ. 6,7).

Πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι η πεποίθηση ότι η ήπια ισχύς αντιπροσωπεύει το καλό και η σκληρή το κακό, είναι λανθασμένη. Αυτό εξαρτάται από την οπτική του καθενός και σημασία έχει ο τρόπος χρήσης της ισχύος κάθε φορά (Παρίσης, 2011, σ. 52). Υπάρχουν περιπτώσεις όπου η σκληρή ισχύς αποτέλεσε και αυτή πόλο έλξης (Mingjiang, 2009, σ. 4).

Ωστόσο, πρέπει να γίνει κατανοητό πως η ήπια ισχύς δεν αποτελεί συνταγή θεραπείας για όλες τις περιπτώσεις. Ορισμένοι στόχοι εξωτερικής πολιτικής ταιριάζουν καλύτερα στις στρατηγικές της ήπιας ισχύος, ενώ άλλοι όχι, επομένως είναι αναγκαίο να καθοριστούν από τους ειδικούς σαφείς στόχοι. Όπως και οποιαδήποτε άλλη απόφαση σχετικά με το θέμα της ισχύος, απαιτείται προσεκτική αξιολόγηση διαφορετικών παραγόντων (Raimzhanova, 2015, σ.13).

Πολλές φορές η σκληρή μορφή της ισχύος, ιδιαίτερα όταν αυτή χρησιμοποιείται με σκοπό το κοινό καλό είτε παραδείγματος χάρη με σκοπό την υπεράσπιση της ειρήνης, έχει θετικό πρόσημο και είναι θεμιτή εξίσου με την ήπια στα μάτια του κοινού (Mingjiang, 2009, σ. 5). Τέλος, η ήπια ισχύς όπως και να έχει εξακολουθεί να είναι μια μορφή δύναμης και πάντα θα προκαλεί και εχθρούς πέρα από υποστηρικτές (Mingjiang, 2009, σ. 4).

ΕΞΥΠΝΗ

Η βιβλιογραφία επικεντρώνεται περισσότερο στη χρήση της ήπιας ισχύος παρά στο πως μπορούν να συνδυαστούν καλύτερα η ήπια με την σκληρή ισχύ (Gallarotti, 2015). Ο Nye προτείνει έναν έξυπνο συνδυασμό της ήπιας και της σκληρής ισχύος σε μια νέα μορφή. Αυτή η νέα εκδοχή έχει κι αυτή τους δικούς της πόρους (Raimzhanova, 2015, σ.14) και συνδυάζει τις δύο προηγούμενες μορφές της ισχύος με προτεραιότητα πάντα την διπλωματία και την στρατιωτική ισχύ ως εναλλακτική έκτακτη λύση. Με λίγα λόγια, η έξυπνη ισχύς, συνιστά ένα μείγμα των δύο προαναφερόμενων μορφών της ισχύος με σκοπό την επίτευξη ολοκληρωμένων και αποδοτικών στρατηγικών (Παρίσης, 2011, σ. 57). Η εκδοχή αυτή συνιστά την ικανότητα ενός δρώντα να εκμεταλλεύεται στοιχεία και των δύο μορφών της ισχύος με τέτοιο τρόπο ώστε οι στόχοι του να επιτυγχάνονται αποτελεσματικά (Wilson, 2008, σ. 115). Εάν η σκληρή ισχύς είναι ώθηση και η μαλακή έλξη, τότε ο συνδυασμός αυτών επιτρέπει την αξιοποίηση των μέγιστων αποτελεσμάτων με νόμιμο τρόπο (Nye, 2011b, σ. 19).

Η έννοια της έξυπνης ισχύος προωθήθηκε ιδιαίτερα από την Hillary Clinton. Για να επιτευχθεί πραγματικά η έξυπνη ισχύς, πρέπει να υπάρχει ο μέγιστος συντονισμός μεταξύ άμυνας και εξωτερικής πολιτικής (Dargiel, 2009). Η ιδέα της συγχώνευσης της άμυνας με την διπλωματία έγινε ιδιαίτερα αποδεκτή από τη στιγμή που κατέστη ολοφάνερο πως η καταπολέμηση της τρομοκρατίας δεν απαιτεί αποκλειστικά στρατιωτικά μέσα (Clinton, 2014). Πιο συγκεκριμένα, προτάθηκε από την ίδια η αξιοποίηση όλων των διαθέσιμων εργαλείων, δηλαδή διπλωματικών, οικονομικών, στρατιωτικών, πολιτικών, πολιτιστικών και νομικών που θα μπορούσαν χρησιμοποιηθούν στον βωμό της πρωτοπορίας της αμερικανικής εξωτερικής

πολιτικής (VOA News, 2009). Ιδιαίτερη σημασία στην πρόταση αυτής της εναλλακτικής μορφής θα έλεγε κανείς δόθηκε επίσης στην δημιουργία συνασπισμών με χώρες που έχουν κοινούς στόχους, όπως για παράδειγμα να αποτρέψουν συγκεκριμένα κράτη από το να γίνουν ισχυρά στον πυρηνικό τομέα (Clinton, 2014).

Ωστόσο, είναι βέβαιο πως η στροφή του ενδιαφέροντος στην έξυπνη ισχύ επηρεάστηκε και από το γεγονός ότι ο κόσμος πλέον έχει γίνει πιο «έξυπνος». Με την επέκταση της δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και τη διαθεσιμότητα περισσότερων μέσων μαζικής ενημέρωσης, πληθυσμοί όπως πχ. της Ασίας, της Αφρικής, της Λατινικής Αμερικής κ.ά. έχουν αποκτήσει μια πιο σφαιρική άποψη και είναι γνώστες της κατάστασης τόσο των δικών τους κοινωνιών όσο και των υπολοίπων, πράγμα που τους καθιστά δύσπιστους και δυσκολότερα χειραγωγήσιμους μπροστά στην άσκηση της μαλακής και της σκληρής ισχύος. Αυτοί οι πρόσφατα μορφωμένοι πληθυσμοί απαιτούν διαφορετική αντιμετώπιση από εκείνη του παρελθόντος ειδικά τώρα που ο κόσμος τους είναι πιο αστικός και οι ίδιοι περισσότερο δυναμικοί (Wilson, 2008).

Επομένως, η έξυπνη ισχύς μπορεί να αποτελέσει έναν συνδυασμό εργαλείων (Χαρακτηριστικό παράδειγμα: Η Ευρωπαϊκή Ένωση) (Pallaver, 2011: 20) και η ουσία της βρίσκεται στο γεγονός ότι η χρήση αποκλειστικά και μόνο της σκληρής είτε της ήπιας μορφής σε συγκεκριμένες καταστάσεις ενδεχομένως δεν αποτελεί αποτελεσματική λύση. Άλλωστε, ο κόσμος πλέον απαιτεί μια εξελιγμένη θεωρία που να μπορεί να προσαρμόσει διαφορετικές στρατηγικές για την βελτιστοποίηση της επιρροής στην παγκόσμια πολιτική (Dargiel, 2009).

3. Η ΙΣΧΥΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΡΕΑΛΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟ

Η σύγκρουση που επικρατεί μεταξύ των μελετητών της ισχύος φέρνει σαφώς και τη σύγκρουση των διαφορετικών σχολών και ιδεολογιών. Η συγκεκριμένη μελέτη επικεντρώνεται σε δύο από τις βασικότερες αυτών, τον Ρεαλισμό και τον Φιλελευθερισμό. Αυτό, διότι αφενός για μεγάλο χρονικό διάστημα η ισχύς αντιμετωπίστηκε ως προνόμιο του ρεαλισμού και εξακολουθεί να υπάρχει η τάση μεταξύ των μελετητών της ισχύος να την βλέπουν μέσα από τα μάτια του ρεαλισμού (Raimzhanova, 2015, σ.2) και αφετέρου, επειδή δεν νοείται η ενασχόληση με τον ρεαλισμό χωρίς την παράλληλη μελέτη της αντίστοιχης άποψης από την εντελώς αντίθετη πλευρά, τον Φιλελευθερισμό και απαραίτητα αξιοσημείωτες θεωρίες που αναπτύχθηκαν στα πλαίσιά του (πχ. του Nye).

Αναφορικά με τις πέντε υποθέσεις των ρεαλιστών, το διεθνές σύστημα είναι αναρχικό, όλες οι μεγάλες δυνάμεις διαθέτουν κάποια επιθετική στρατιωτική ικανότητα, τα κράτη δεν μπορούν ποτέ να είναι σίγουρα για τις προθέσεις των άλλων κρατών, η επιβίωση είναι ο πρωταρχικός στόχος των κρατών και σαφώς τα κράτη είναι λογικοί δρώντες (Mearsheimer, 2001, σ. 30-31). Τα έθνη-κράτη για τους ρεαλιστές είναι οι κύριοι δρώντες του διεθνούς συστήματος (Raimzhanova, 2015, σ.2).

Ο Hans Morgenthau (1954, σ. 25) ισχυρίστηκε ότι η διεθνής πολιτική, όπως και η κάθε πολιτική, είναι ένας αγώνας για εξουσία και *«ανεξαρτήτως από το ποιός είναι ο απώτερος σκοπός της διεθνούς πολιτικής, η ισχύς είναι πάντοτε ο άμεσος στόχος».* Σύμφωνα με τον συγγραφέα, *«η πανταχού παρουσία του αγώνα για την ισχύ σε όλες τις κοινωνικές σχέσεις και σε όλα τα επίπεδα της κοινωνικής οργάνωσης»* έκανε την αρένα της διεθνούς πολιτικής μια αναγκαιότητα της πολιτικής εξουσίας (Morgenthau, 1954, σ. 31). Για τους ρεαλιστές, όλοι οι προσδιορισμοί της ισχύος βρίσκονται στον πυρήνα του πώς τα κράτη αντιλαμβάνονται τον κόσμο γύρω τους (Mearsheimer, 2001, σ. 12), (Raimzhanova, 2015, σ. 2).

Μολονότι οι ρεαλιστές συμφωνούν ότι η εξουσία είναι ένας βασικός καθοριστικός παράγοντας των διεθνών σχέσεων, υπάρχουν ορισμένες παρεκκλίσεις στο πώς μεμονωμένοι ρεαλιστές κατανοούν την έννοια. Παραδείγματος χάρη, οι κλασσικοί

ρεαλιστές υποστηρίζουν πως ο μόνιμος αγώνας για την ισχύ πηγάζει από την θεμελιώδη ανθρώπινη επιθυμία για εξουσία (Morgenthau, 1954). Αντιθέτως, για τους δομικούς ρεαλιστές ή αλλιώς νεορεαλιστές, η αρχιτεκτονική του διεθνούς συστήματος είναι που αναγκάζει τα κράτη να επιδιώξουν την εξουσία και να μεγιστοποιήσουν τη θέση ισχύος τους (Mearsheimer, 2001; Dunne, Kurki, and Smith, 2013).

Υπάρχουν διαφωνίες σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο η ισχύς θα πρέπει να γίνει αντιληπτή και να μετρηθεί (Walt, 2002). Υπάρχουν δύο κυρίαρχες παραδόσεις ανάλυσης της ισχύος στον τομέα των διεθνών σχέσεων: α) Τα *«στοιχεία που καθορίζουν την προσέγγιση της εθνικής ισχύος»*, τα οποία απεικονίζουν την ισχύ ως ιδιοκτησία των κρατών και β) η *«σχεσιακή προσέγγιση της ισχύος»*, η οποία απεικονίζει την ισχύ ως μια πραγματική ή δυνητική-πιθανή σχέση (Baldwin, 2012, σ. 2). Με άλλα λόγια, μερικοί ρεαλιστές προσδιορίζουν την ισχύ αναφορικά με τους πόρους, ενώ άλλοι την προσδιορίζουν με σχεσιακό τρόπο ως την ικανότητα εξάσκησης της επιρροής πάνω σε άλλους δρώντες. Οι υποστηρικτές των «στοιχείων που καθορίζουν την προσέγγιση της εθνικής ισχύος» συνδέουν της ισχύ με την κατοχή συγκεκριμένων πόρων (Raimzhanova, 2015, σ.3).

Όλοι οι σημαντικοί πόροι που κατέχει ένα κράτος συνδυάζονται για να προσδιορίσουν τη συνολική ισχύ του. Οι πόροι που αποτελούν δείκτες εθνικής ισχύος είναι το επίπεδο των στρατιωτικών δαπανών, το μέγεθος των ενόπλων δυνάμεων, το ακαθάριστο εθνικό προϊόν, το μέγεθος της επικράτειας και ο πληθυσμός. Ο Morgenthau (1954), εξισώνει την ισχύ με την κατοχή αναγνωρίσιμων και μετρήσιμων πόρων καθώς και με την γεωγραφία, τους φυσικούς πόρους, την βιομηχανική ικανότητα, τον στρατό και τον πληθυσμό ως στοιχεία της σταθερής ισχύος ενός κράτους. Ο Carr (1946, σ. 109) υποστήριξε πως η στρατιωτική δύναμη είναι η πιο σημαντική μορφή της ισχύος στον τομέα των διεθνών σχέσεων, καθώς χρησιμεύει τόσο ως απλό μέσο όσο και ως αυτοσκοπός.

Ωστόσο, η δυσκολία όσον αφορά «στοιχεία που καθορίζουν την προσέγγιση της εθνικής ισχύος», είναι το ζήτημα της μετατροπής της ισχύος. Δηλαδή, της «ικανότητας μετατροπής της δυνητικής ισχύος, όπως αυτή μετράται ανάλογα με τους πόρους, σε πραγματική ισχύ, όπως αυτή μετράται αναφορικά με τις αλλαγές στην συμπεριφορά των άλλων» (Nye, 1990b, σ. 178). Όπως αποδεικνύεται, δεν έχει σημασία η απλή κατοχή πόρων που καθορίζουν την ισχύ, αλλά η ικανότητα μετατροπής αυτών σε πραγματική επιρροή (Raimzhanova, 2015, σ.4).

Ο Hart (1976) υποστήριξε ότι, όσον αφορά την προσέγγιση για τον έλεγχο των πόρων, δεν είναι πάντοτε σίγουρο πως οι δρώντες θα μπορούν να χρησιμοποιούν πόρους, οι οποίοι είναι ονομαστικά υπό τον έλεγχό τους. Κάποιες μορφές πόρων είναι εξαιρετικά δύσκολο να μετρηθούν και τελικά, η προσήλωση στην εθνική ισχύ αποκλείει την εξέταση του ρόλου των μη κρατικών δρώντων και θεμάτων όπως η αλληλεξάρτηση, οι συνασπισμοί και η συλλογική δράση (Raimzhanova, 2015, σ.4).

Παρά τις παραπάνω εξελίξεις, η ανάλυση σχετικά με τα «στοιχεία που καθορίζουν την προσέγγιση της εθνικής ισχύος» είναι βαθιά ριζωμένη στην βιβλιογραφία των διεθνών σχέσεων (Mearsheimer, 2001). Επιπλέον, ο Nye τονίζει (1990c: 26, 2011, σ. 240) πως η «σχεσιακή προσέγγιση της ισχύος» είναι πιθανότερο να φαίνεται αρκετά εφήμερη στους πολιτικούς και τους ηγέτες. Σύμφωνα με τον συγγραφέα, η ιδέα της ισχύος ως κατοχή πόρων είναι πιο ελκυστική για τους υπευθύνους χάραξης πολιτικής, επειδή κάνει την ισχύ να φαίνεται πιο συγκεκριμένη, μετρήσιμη και προβλέψιμη.

Ένας άλλος τρόπος να μετρηθεί η ισχύς στις διεθνείς σχέσεις είναι εντός του πλαισίου της θεωρίας του «κύκλου της ισχύος». Η θεωρία του «κύκλου της ισχύος» ισχυρίζεται ότι η ικανότητα ενός κράτους να επηρεάζει την διεθνή πολιτική και να διαδραματίζει πρωταρχικό ρόλο καθορίζεται κατά έναν μεγάλο βαθμό από το επίπεδο της εξέλιξής του, το οποίο περιλαμβάνει ένα γενικευμένο, κυκλικό μοτίβο ανόδου, ωρίμανσης καθώς και καθόδου (Hebron, James, and Rudy, 2007: 3). Οι θεωρητικοί του «κύκλου της ισχύος» ισχυρίζονται ότι η σύλληψη της ισχύος, όπως αυτή εκφράζεται στην θεωρία του «κύκλου της ισχύος», μπορεί να εξηγήσει τη σύγκρουση στο διεθνές σύστημα ή στο υποσύστημα (Raimzhanova, 2015, σ.4).

Η θεωρία του «κύκλου της ισχύος» ήταν κατά έναν μεγάλο βαθμό, προϊόν της εποχής της και μπορεί να έχει μεθοδολογικές αδυναμίες στην αξιολόγηση των κρατών μετά τον Ψυχρό πόλεμο και μετά τον 20ο αιώνα. Για παράδειγμα, η θεωρία αυτή δεν λαμβάνει υπόψη την καινοτομία στην τεχνολογία, ούτε περιλαμβάνει σημαντικούς μη κρατικούς δρώντες, όπως οι διεθνείς θεσμοί, οι συμμαχίες και οι υπερεθνικοί θεσμοί στην διαδικασία υπολογισμού της σχετικής ισχύος. Η κλασική θεωρία βασίζεται στην ποσοτική ανάλυση των εθνικά υλικών ικανοτήτων και, ως εκ τούτου, οι ήπιες πτυχές της ισχύος παραμένουν αποκλεισμένες (Kissane, 2005, σ. 12).

Παρά τις παρατηρούμενες διαφορές στην κατανόηση της ισχύος μεταξύ των μελετητών, η έννοια αντιμετωπίζεται εδώ και πολύ καιρό ως αποκλειστικό προνόμιο του ρεαλισμού και συνεπώς έχει συσχετιστεί με αυτόν. Αυτό συνέβη εν μέρει επειδή

άλλες σχολές σκέψης δεν συμμετείχαν ουσιαστικά στο ζήτημα της ισχύος. Οι αντίπαλοι του ρεαλισμού αποστασιοποιήθηκαν από τις σκέψεις της «ισχύος» και δεν συμπεριέλαβαν τις μεταβλητές της στην εξήγηση εμπειρικών αποτελεσμάτων (Raimzhanova, 2015, σ.4).

Όσον αφορά τον Dahl (1961), το πρώτο πρόσωπο της ισχύος συσχετίστηκε με αυτόν, ο οποίος δήλωσε ότι ένας δρών που κερδίζει σε μια διαφωνία ή σε μια υπόθεση έχει την ισχύ. Οι Bachrach και Baratz (1962) ισχυρίστηκαν ότι η προσέγγιση του Dahl απορρίπτει ένα δεύτερο πρόσωπο της ισχύος, το οποίο αντιπροσωπεύεται από την απόκρυψη ορισμένων ζητημάτων, που στην ουσία δεν λαμβάνονται υπόψη. Με άλλα λόγια, το δεύτερο αυτό πρόσωπο αναφέρεται στην ικανότητα καθορισμού της λεγόμενης ατζέντας (ημερήσιας διάταξης) (Baldwin, 2012: 5). Μια από τις ρίζες της ήπιας ισχύος θα μπορούσε να εντοπιστεί στο επιχείρημα του Steven Lukes σχετικά με το τρίτο πρόσωπο της εξουσίας (Lukes, 1974). Ο Lukes (1974) αναφέρει πως η απεικόνιση της ικανότητας του Α να κάνει τον Β να κάνει κάτι που ειδάλλως δεν θα έκανε, είναι ένα γεγονός που θα επηρεάσει τις σκέψεις ή τις επιθυμίες του Β. Τα δύο πρώτα πρόσωπα περιγράφουν πώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί η ισχύς για να οδηγηθεί κάποιος να κάνει ό, τι θέλει κάποιος άλλος, ακόμη κι αν αυτό είναι ενάντια στη δική του θέληση. Αντιθέτως, το τρίτο πρόσωπο σχετίζεται με το πώς η ισχύς θα μπορούσε να επηρεάσει και να χειραγωγήσει και συνεπώς να αλλάξει τις επιθυμίες (Raimzhanova, 2015, σ. 5,6).

Οι νεοφιλελεύθεροι, όπως ο Keohane, υποστήριξαν πως τα κράτη με συγκλίνοντα συμφέροντα δημιουργούν διεθνείς θεσμούς και κανονισμούς που εξομαλύνουν αποτελεσματικά την κρατική ισχύ, τονίζοντας τις διαδικασίες της κοινωνικής επιλογής (Keohane and Martin, 1995). Οι μελετητές της θεωρίας των φιλελεύθερων διεθνών σχέσεων τονίζουν ότι πολλά σημαντικά διεθνή αποτελέσματα δεν μπορούν να εξηγηθούν επαρκώς σε σχέση με την ισχύ και ότι γίνονται καλύτερα κατανοητά μέσω της δημοκρατίας, συγκεκριμένων διατυπώσεων εσωτερικών συμφερόντων, φιλελεύθερων αξιών, οικονομικής αλληλεξάρτησης ή διεθνών θεσμών (Moravcsik, 1997) (Raimzhanova, 2015, σ.5).

Όπως είναι φυσικό, οι Barnett and Duvall (2005) υποστήριξαν πως η έννοια της ισχύος δεν είναι δυνατόν να βασίζεται σε μία μόνο θεωρία από τη στιγμή που καμία θεωρία δεν μπορεί να περιλάβει όλες της τις εκφάνσεις. Γι' αυτόν το λόγο έχουν δημιουργηθεί η «ταξινόμηση των τεσσάρων τύπων της ισχύος», που περιλαμβάνουν τον υποχρεωτικό, τον θεσμικό, τον δομικό και τον παραγωγικό τύπο της ισχύος. Έτσι, ενθαρρύνονται οι μελετητές να δουν τις πολλαπλές μορφές της έννοιας.

Σύμφωνα με τον Baldwin (2012: 18), η ανάλυση της ισχύος είναι μια από τις πιο ελπιδοφόρες προσεγγίσεις για την μελέτη της παγκόσμιας πολιτικής των επόμενων χρόνων (Raimzhanova, 2015, σ.5).

4. Η ΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ NYE

Σύμφωνα με τον Nye, η ισχύς γίνεται αντιληπτή μέσα από τους πόρους που διαθέτει ο κάθε δρών και από την προσπάθεια που καταλαμβάνει ο καθένας για να τους μετατρέψει σε ισχύ (Nye, 2006). Για να μετατραπούν αυτοί οι πόροι σε ισχύ και να μπορέσει ο κάθε δρών να πετύχει τους στόχους του είναι απαραίτητο να χρησιμοποιήσει με επιδεξιότητα την ηγεσία του και να υιοθετήσει καλώς σχεδιασμένες στρατηγικές (Nye, 2004, σ. 3).

Ο Nye (2004, σ. 5) όπως έχει ήδη αναφερθεί αποφασίζει να χωρίσει την ισχύ σε δύο μορφές, ανάλογα με τα μέσα που χρησιμοποιούνται κάθε φορά για την απόκτηση των επιθυμητών αποτελεσμάτων: την σκληρή και την ήπια μορφή της. Η σκληρή μορφή ή αλλιώς η μορφή της διαταγής είναι η παλαιότερη μορφή ισχύος. Ιστορικά, η σκληρή ισχύς μετρήθηκε με κριτήρια όπως το μέγεθος του πληθυσμού, την επικράτεια, την γεωγραφία, τους φυσικούς πόρους, την στρατιωτική, την οικονομική δύναμη και την κοινωνική σταθερότητα (Nye and Armitage, 2007, σ. 6). Η σκληρή έννοια της ισχύος ορίζεται ως η ικανότητα επίτευξης των στόχων κάποιου μέσω απειλών ή καταναγκαστικών ενεργειών (Raimzhanova, 2015, σ. 5,6). Η μορφή αυτή συνδέεται με την ιδέα ενός αναρχικού διεθνούς συστήματος, όπου οι χώρες δεν αναγνωρίζουν καμία ανώτερη εξουσία.

Στην αντίπερα όχθη βρίσκεται όπως ήδη έχει προαναφερθεί, η ήπια ισχύς που βασίζεται στην ικανότητα διαμόρφωσης των προτιμήσεων των άλλων χωρίς τη χρήση βίας και εξαναγκασμού. Σε αυτή την περίπτωση η διαδικασία γίνεται μέσω άυλων στοιχείων. Δηλαδή, εδώ έχει σημασία η προσέλκυση μέσω πολιτισμού, πολιτικών αξιών και θεσμών, εξωτερικών και μη πολιτικών (που θεωρούνται νόμιμες ή χαρακτηρίζονται από την ηθική), είτε η προσέλκυση μέσω μιας ελκυστικής προσωπικότητας (Nye, 2008, σ. 95, 96). Η νομιμότητα παίζει σημαντικό ρόλο σε αυτή την περίπτωση (Raimzhanova, 2015, σ. 5,6).

Όμως, όταν προσπαθεί να μετρηθεί η ισχύς αποκλειστικά και μόνο με βάση τους διαθέσιμους πόρους δεν προκύπτει πάντοτε ένα ορθό αποτέλεσμα (Nye, 2016). Ο

Joseph Nye υποστήριξε ότι ο μεταβαλλόμενος χαρακτήρας του διεθνούς πλαισίου αποδεικνύει τη σημασία του συνδυασμού μορφών ισχύος, όπως η γεωγραφία και ο πληθυσμός με παράγοντες εξίσου σημαντικούς όπως ο πολιτισμός, η ιδεολογία, οι θεσμοί, η τεχνολογία, η εκπαίδευση και η οικονομική ανάπτυξη κλπ. (1990, σ. 167). Αντιλαμβανόμενος πόσο σημαντικό είναι να συνδυαστούν τα στοιχεία της σκληρής και της ήπιας ισχύος, εκφράζει τη χρησιμότητα της νέας μορφής, γνωστής ως έξυπνη ισχύς. Η έξυπνη αυτή μορφή συνίσταται στους διαφορετικούς συνδυασμούς πόρων σε διαφορετικές καταστάσεις (HarvardCPL, Joseph Nye on 'The Future of Power"). Είναι, όπως την αποκαλεί ο ίδιος ο Nye, η διαισθητική ικανότητα που βοηθά τους υπευθύνους χάραξης πολιτικής να ευθυγραμμίσουν την τακτική με τους στόχους με σκοπό τη δημιουργία έξυπνων στρατηγικών (Nye, 2009, σ. 161).

5. ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ

Οι παράγοντες που μπορεί να παίζουν ρόλο στον καθορισμό είτε στην απόκτησή της ισχύος ποικίλουν. Αυτοί μπορεί να σχετίζονται με τις εμπορικές σχέσεις ενός κράτους, την οικονομία, τους φυσικούς πόρους, τη γειτνίαση με συγκεκριμένα κράτη, την τεχνολογία, τις ένοπλες δυνάμεις και άλλα πολλά. Γι' αυτόν τον λόγο θα γίνει αναφορά στις κατηγορίες των βασικών παραγόντων που χαρακτηρίζουν την ισχύ, αλλά και όσων νέων προκύπτουν από την τεχνολογική ανάπτυξη (πχ. το διάστημα, η ανάπτυξη επικοινωνιών, ο πληροφοριακός πόλεμος κα.) και φέρνουν αλλαγές στους ήδη υπάρχοντες.

Οι παράγοντες που επηρεάζουν την ισχύ χωρίζονται σε δύο γενικές κατηγορίες. Τους σταθερούς και τους μεταβαλλόμενους. Οι σταθεροί αφορούν τη γεωγραφική θέση και διαμόρφωση ενός κράτους (γεωγραφία), τους φυσικούς διαθέσιμους πόρους και φυσικά το περιβάλλον. Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει την στρατιωτική ισχύ, την οικονομία, την τεχνολογία, το βιομηχανικό επίπεδο και τις δυνατότητές του κα. Ανάμεσα σε αυτές τις κατηγορίες σημαντικές επίσης είναι και οι μη εμφανείς εκφάνσεις όπως η ποιότητα της κυβέρνησης, οι συμμαχίες, ο εθνικός χαρακτήρας, το ποιόν της διπλωματίας που σίγουρα παίζουν τον δικό τους ρόλο. Ακολουθεί η κατηγοριοποίηση των κυριότερων παραγόντων καθώς και σημαντικών υποκατηγοριών τους που αφορούν τη φύση της ισχύος.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ - ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗ – ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Η κατηγορία αυτή αφορά γεωγραφικούς παράγοντες όπως: πρωτίστως τη γεωγραφική θέση (μπορεί να αποτελέσει προτέρημα ή πρόβλημα) κι έπειτα τους φυσικούς πόρους, την καταλαμβανόμενη έκταση (μέγεθος εδαφικό και μέγεθος πληθυσμού), πολλές φορές το σχήμα, το κλίμα, τον πληθυσμό, το ανθρώπινο δυναμικό κλπ. Η γεωγραφία θα μπορούσε να πει κανείς πως αποτελεί το πλαίσιο στο οποίο αναπτύσσονται οι υπόλοιποι παράγοντες (Δημητρίου, 2018, σ.19).

Το περιβάλλον σε συνδυασμό με τις διαθέσιμες ποσότητες των φυσικών πόρων είναι από τους βασικούς παράγοντες που παίζουν ρόλο στον καθορισμό της ισχύος. Μιλώντας για φυσικούς πόρους, στο κεφάλαιο αυτό γίνεται λόγος για την κατοχή, τον έλεγχο και τη δυνατότητα αξιοποίησης αφενός πρώτων υλών όπως είναι το νερό, η τροφή, το κλίμα, το καλλιεργήσιμο έδαφος που προσφέρουν ένα γερό προτέρημα και προβάδισμα στο θέμα της απόκτησης πλούτου και ισχύος και αφετέρου πόρων όπως το πετρέλαιο, το φυσικό αέριο (Παρίσης, 2011, σ. 133).

Η δυνατότητα πρόσβασης σε ενεργειακούς πόρους αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα των διεθνών εξελίξεων (Flouros κ.ά., 2018, σ. 108). Σύμφωνα με το APERC, η ενεργειακή ασφάλεια ενός κράτους (που συμβάλλει στην ισχύ του) εξαρτάται από: Την διαθεσιμότητα και την πρόσβαση στους πόρους (δυνατότητα αξιοποίησης της ενέργειας που είναι αναγκαία), την δεκτικότητα όσον αφορά το περιβάλλον για την αξιοποίησή τους και τέλος την ανεκτικότητα του κόστους που προκύπτει από αυτή τη διαδικασία (Flouros κ.ά., 2019, σ. 56-74).

Οι πηγές ενέργειας μπορούν να αποτελέσουν βασική αιτία ανάπτυξης των χωρών κατοχής (Δημητρίου, 2018, σ.22). Το ενδιαφέρον όμως εδώ είναι η αλληλεξάρτηση. Χώρες που έχουν την τύχη να διαθέτουν πλούσια κοιτάσματα ενέργειας και θα θεωρούσε κανείς πως συγκαταλέγονται στις ισχυρές και πως δεν εξαρτώνται από κανέναν, στην ουσία εξαρτώνται από όσες δεν διαθέτουν ανάλογους πόρους (Δημητρίου, 2018, σ.24).

Πρωταρχικές σημαντικές πηγές νερού είναι τα μεγάλα ποτάμια (βασικότερα αυτών είναι ο Νείλος, ο Τίγρης, ο Ευφράτης και ο Ιορδάνης). Στα συστήματα ύδρευσης εμπλέκονται διάφορες χώρες και αυτό είναι ένα τεράστιο κεφάλαιο στο ζήτημα της ισχύος και κατ' επέκταση της ασφάλειας και της σταθερότητας (Παρίσης, 2011, σ.

114-115). Το ζήτημα της τροφής, που εξαρτάται από την διαθεσιμότητα της καλλιεργήσιμης γης επηρεάζει την ισχύ ενός κράτους, υπό την έννοια της εξάρτησης (από αναγκαίους πόρους τροφής) ή ανεξαρτησίας σε αυτό το θέμα (Παρίσης, 2011, σ. 117). Επίσης σημαντικό στοιχείο που επηρεάζει και θα επηρεάζει πάντα την ισχύ είναι η κλιματική αλλαγή. Οι επιπτώσεις αυτού του τομέα (πχ. κίνδυνος επιβίωσης πολλών φυσικών συστημάτων) αγγίζουν ένα τεράστιο φάσμα κατηγοριών και επηρεάζουν την ανθρωπότητα με ποικίλους τρόπους (από τον τομέα της δημόσιας υγείας και τους φυσικούς πόρους έως την οικονομία του κάθε κράτους ξεχωριστά) (Pascual & Zambetakis, 2010, σ. 23).

Υπάρχουν συγκεκριμένες γεωγραφικές περιοχές οι οποίες σχεδόν από πάντα αποτελούσαν σημεία κοινού ενδιαφέροντος και συμφερόντων όλων των δυνάμεων. Σημαντικότερα παραδείγματα αυτών αποτελούν περιοχές, όπως η λεκάνη της Μεσογείου, με μεγάλη στρατηγική αξία η οποία συνεχώς αυξάνεται. Το σημείο ενδιαφέροντος εδώ είναι έντονο λόγω της επικοινωνίας της με κοντινές θάλασσες μέσω σημαντικών προσβάσεων – στενών (Γιβραλτάρ, Διώρυγα του Σουέζ, Στενά Βοσπόρου, Δαρδανέλια) (Talha, 1990, 14).

Άλλη μια τέτοια περιοχή αποτελεί η γνωστή σε όλους «Εύφορη Ημισέληνος», που εκτείνεται ανάμεσα στη Μεσόγειο και τον Περσικό Κόλπο (Μεσοποταμία). Οι χώρες που βρίσκονται σε αυτή την έκταση δεν είχαν ιδιαίτερη σημασία πριν τον 21ο αι. Το κύριο ενδιαφέρον εδώ παρατηρείται ανατολικά αυτών των περιοχών, όπου υπάρχουν τα μεγαλύτερα αποθέματα ενέργειας (πετρελαίου, φυσικού αερίου) της Μέσης Ανατολής (Παρίσης, 2011, σ. 103, 104). Ο Περσικός Κόλπος άλλωστε, αποτελεί πλέον σημείο παραγωγής του 1/3 του πετρελαίου σε παγκόσμιο επίπεδο (Παρίσης, 2011, σ. 106).

Ο Καύκασος (που χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη ενεργειακών πόρων) αποτελεί μήλο της έριδος κυρίως ανάμεσα σε Ρωσία και ΗΠΑ. Αρκετές όμως χώρες ενδιαφέρονται για πρόσβαση στις πηγές ενέργειας μέσω των αγωγών από τις σοβιετικές ακόμη δημοκρατίες (Shaffer, 2009, σ.131).

Μερικά παραδείγματα που θα εξηγούσαν καλύτερα αυτό το κεφάλαιο θα μπορούσαν να είναι η Κύπρος, οι ΗΠΑ και η Ρωσία. Η θέση της Κύπρου (μεταξύ Ευρώπης – Αφρικής – Ασίας και Μέσης Ανατολής) της εξασφαλίζει τεράστια γεωστρατηγική αξία και την καθιστά σημείο αρκετά χρήσιμο για την εξυπηρέτηση των συμφερόντων μεγάλων δυνάμεων. Βρίσκεται επί δύο σημαντικών αξόνων και διαθέτει σημεία στρατηγικής αξίας (όπως λιμάνια) και χρήσιμα για πραγματοποίηση ελέγχου. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον απέκτησε ειδικά με τη δημιουργία της Διώρυγας του

Σουέζ. Η αξία της ως βάση ανεφοδιασμού δυνάμεων (μέσω της αερογέφυρας από την Ευρώπη προς τη Μέση Ανατολή και φυσικά τη Βόρεια Αφρική) είναι αδιαμφισβήτητη (Γιαλλουρίδης, 2015).

Η περίπτωση των Ηνωμένων Πολιτειών επίσης παρουσιάζει ενδιαφέρον. Μια χώρα αρκετά απομακρυσμένη από τις υπόλοιπες, με διαχωριστικό στοιχείο μεγάλες θαλάσσιες εκτάσεις, πράγμα που δεν περνά απαρατήρητο σε κανέναν εν δυνάμει κατακτητή. Αυτό εξηγεί και το γεγονός ότι οι ΗΠΑ δεν έχουν βιώσει ιδιαίτερη απειλή με μοναδική εξαίρεση την τρομοκρατική επίθεση του 2001.

Τέλος, η Ρωσία. Μια χώρα που σύμφωνα με τον Halford Mackinder, αποτελεί την «Καρδιά της Γης». Η χώρα που τέμνει δύο ηπείρους και καταφέρνει να ελέγχει τεράστιες θαλάσσιες εκτάσεις όσο και αξιοσημείωτους πόρους. Οι μεγάλες εκτάσεις που καταλαμβάνει σε συνδυασμό με τις αλλαγές κλίματος εντός της επικράτειάς της, καθιστούν σχεδόν ανέφικτη την πραγματοποίηση κάποιας στρατιωτικής επιχείρησης (Παρίσης, 2011, σ. 86).

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ

Υπάρχει η πεποίθηση πως η στρατιωτική ισχύς αποδεικνύει το πραγματικό μέγεθος της εθνικής ισχύος (Δημητρίου, 2018, σ.25). Η ιστορία έχει αποδείξει πως μια νίκη στον πόλεμο συνεπάγεται ανάδυση νέων δυνάμεων, ενώ μια ήττα μπορεί να σημάνει έως και ολική απώλεια της ισχύος (Παρίσης, 2011, σ. 146). Ο στρατιωτικός τομέας εξακολουθεί να είναι δείκτης ισχύος στη διεθνή σκηνή και να απασχολεί πολλές ακαδημαϊκές μελέτες (Baldwin, 2016, 175).

Η ιδέα των όπλων, των αεροπλάνων, των μεγάλων στρατευμάτων κλπ. διαμόρφωνε την ισχύ στις διεθνείς σχέσεις για πολλούς αιώνες. Οι δημοκρατίες, οι μοναρχίες, τα αυταρχικά καθεστώτα, οι θεοκρατίες έχουν επικεντρωθεί στις στρατιωτικές δυνατότητες ως ένα στοιχείο της συνολικής τους δύναμης. Οι χώρες ξοδεύουν δισεκατομμύρια ετησίως για την ενίσχυση των στρατιωτικών τους δυνατοτήτων μέσω της αγοράς όπλων, καθώς και την ανάπτυξη τεχνολογίας που μπορεί να βοηθήσει στη συνέχιση της ενίσχυσης των στρατιωτικών τους δυνατοτήτων (Internationalrelations, Power (International Relations).

Τα πυρηνικά όπλα έφεραν νέα δεδομένα στον κόσμο γενικότερα και στο θέμα της ισχύος ειδικότερα (Viotti & Kauppi, 2013, σ. 209). Τα κράτη πιστεύουν πως η κατοχή όπλων (ιδιαίτερα πυρηνικών) ενισχύει τη διεθνή τους φήμη και το κύρος (Viotti & Kauppi, 2013, σ. 210). Παρ' όλα αυτά, είναι αναγκαίο να σημειωθεί πως η κατοχή βομβών, πλοίων, στρατιωτών κ.ά. σαφώς δεν διασφαλίζει ότι ένας δρών έχει απαραιτήτως και την ικανότητα να τα χρησιμοποιήσει αποτελεσματικά ούτε και το ότι ένας αντίπαλος αυτού θα είναι ευάλωτος σε αυτούς τους πόρους (Baldwin, 2016, 176). Άλλωστε, οι συγκρούσεις έχουν διάφορες μορφές (εμφύλιος, περιορισμένος συμβατικός, χημικός και βιολογικός, πυρηνικός, κυβερνοπόλεμος κα) πράγμα που αποδεικνύει πως δεν είναι σαφές το ποιοί από τους πόρους που είναι χρήσιμοι σε ένα είδος πολέμου μπορούν εύκολα να αξιοποιηθούν και σε ένα άλλο είδος σύγκρουσης (Baldwin, 2016, 180) και σαφώς δεν μπορούν όλα τα κράτη να έχουν τις ίδιες ποσότητες όλων αυτών των πόρων.

Η στρατιωτική ισχύς μπορεί να αποτελέσει μέσο προβολής της ισχύος. Αυτό απαιτεί την ικανότητα (αυτού που επιθυμεί να προβάλει την ισχύ του) να αξιοποιήσει όσο το δυνατόν περισσότερα αν όχι όλα τα μέσα ισχύος που διαθέτει. Η ικανότητα διεξαγωγής διαδικασιών προβολής ισχύος αποτελεί αδιαμφισβήτητη απόδειξη ισχύος από τη στιγμή που απαιτούνται τα μέσα για μια παραδείγματος χάρη στρατιωτική αποστολή εκτός συνόρων (Δημητρίου, 2018, σ.25).

Τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά που αποδεικνύουν την πραγματική στρατιωτική δύναμη συνιστούν: την ικανότητα να ανταπεξέλθει κάποιος στην πορεία μιας μάχης και συνεπώς την ικανότητα διατήρησης μιας ισορροπίας εντός της μάχης, τη δυνατότητα διεξαγωγής όλων των επιχειρήσεων που μπορούν να σχετίζονται με έναν πραγματικό πόλεμο, τη δυνατότητα διεξαγωγής αυτών των στρατιωτικών επιχειρήσεων εκτός της επικράτειας και τέλος την ικανότητα ταχείας επέμβασης όταν καταστεί αναγκαίο καθώς και την ικανότητα υποστήριξης αναγκαίων λειτουργικών απαιτήσεων που απαιτούνται σε τέτοιες καταστάσεις σε παρατεταμένες χρονικές περιόδους (Giegerich, B. & Childs, N. & Hackett, J., (2018).

Συμπερασματικά, ο καθορισμός της στρατιωτικής ισχύος ασφαλώς καθορίζεται από τις ήδη υπάρχουσες ή εν δυνάμει στρατιωτικές δυνατότητες σε συνδυασμό με την συνεργασία με εξίσου ικανούς συμμάχους, αλλά οι στρατιωτικές ικανότητες εξαρτώνται πάντα από τη δύναμη της οικονομίας. Οι οικονομικές δυνατότητες είναι τελικά αυτές που καθορίζουν τα όρια των στρατιωτικών δυνατοτήτων που επιλέγουν οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής (Viotti & Kauppi, 2013, σ. 210).

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Ο πλούτος, μαζί με τις στρατιωτικές δυνατότητες ανέκαθεν υπήρξε δείκτης υπεροχής, δύναμης και ισχύος. Η απόκτηση μέσων όπως όπλων εξαρτάται άμεσα από την κατοχή οικονομικής ευχέρειας (Παρίσης, 2011, σ. 169). Ενδιαφέρουσα είναι η άποψη του Ralph Hawtrey, που θεωρεί πως οι πολεμικές συγκρούσεις αποσκοπούν στην οικονομική ισχύ κι αυτό, διότι η οικονομική ισχύς αποτελεί το σημαντικότερο συστατικό στην αναγνώριση της ισχύος (Δημητρίου, 2018, σ. 29, αναφέρεται στον Hawtrey, 1952).

Όσο πιο διαφοροποιημένη είναι η οικονομία μια χώρας τόσο ισχυρότερη είναι και τόσο περισσότερο μπορεί να παράγει και να πωλεί, εγχώριες υποδομές και τόσο περισσότερες τεχνολογικές εξελίξεις λαμβάνουν χώρα σε αυτή (Viotti & Kauppi, 2013). Κράτη που δεν διαθέτουν ισχυρή ή διαφοροποιημένη οικονομία ενδέχεται να μην έχουν τη δυνατότητα να ανταγωνίζονται στις διεθνείς αγορές και πιθανόν να είναι πιο επιρρεπή σε τυχόν εσωτερικές ή εξωτερικές διαταραχές στο οικονομικό τους σύστημα (Viotti & Kauppi, 2013).

Ο Θουκυδίδης έδωσε μεγάλη βάση στην έννοια της εσωτερικής εξισορρόπησης (μεταξύ άλλων). Τόνισε την σημασία της προσήλωσης και της αξιοποίησης των ήδη υπαρχόντων μέσων για την αντιμετώπιση του εχθρού. Σύμφωνα με αυτό, η σωστή διαχείριση και αξιοποίηση των πόρων που ήδη υπάρχουν θα οδηγήσει στην ισχύ. Οι πόροι που προαναφέρθηκαν, για τον Θουκυδίδη είναι οικονομικοί και χρειάζεται μια προετοιμασία και οι απαραίτητες αλλαγές (στον τομέα της εθνικής οικονομίας) για να γίνει εφικτή η αποτελεσματική αξιοποίηση αυτών σε περίπτωση εθνικής ανάγκης. Σήμερα, οι πόροι του Θουκυδίδη αποτελούν τα κονδύλια των κρατών που σχετίζονται με την εθνική τους άμυνα (ΣΜΑΓΑΣ, 2014, σ. 34).

Η οικονομική ισχύς είναι δυνατόν να γίνει εμφανής μέσω του οικονομικού πολέμου (πρόκληση σοβαρού οικονομικού χτυπήματος σε οικονομίες άλλων κρατών) είτε μέσω προγραμμάτων που αναλαμβάνουν να βοηθήσουν ασθενείς χώρες που το έχουν ανάγκη (Δημητρίου, 2018, σ. 31). Υπάρχουν διάφοροι τρόποι μέτρησης των οικονομικών δυνατοτήτων. Ένας είναι η παρατήρηση του GNP, το οποίο προβάλλει τη συνολική αγοραία αξία όλων των αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται από

πόρους που προέρχονται από κατοίκους και επιχειρήσεις μιας συγκεκριμένης χώρας, ανεξάρτητα από το που βρίσκονται (Payne, 2013, 26). Μια άλλη μέτρηση είναι το GDP, το οποίο μειώνει τη συνολική αγοραία αξία όλων των αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται σε μια χώρα (Internationalrelations, Power (International Relations), αναφέρεται στο Payne, 2013: 26).

Κάποια από τα παραδείγματα στον τομέα της οικονομίας αποτελούν κάποια από τα κράτη που αποτέλεσαν υπόδειγμα οικονομικής επίδοσης μετά την κατάρρευση του Κομμουνισμού (πχ. Σλοβενία, Δημοκρατίες Βαλτικής, Χιλή κ.ά.). Στα σημερινά δεδομένα, μια αισθητή ανάπτυξη παρουσιάζουν οι Κίνα, Ρωσία, Βραζιλία, Ινδία οι λεγόμενες δηλαδή, BRIC (Παρίσης, 2011, σ. 173), (Power (International Relations).

Πλέον, αυτό που θα έλεγε κανείς ότι αντιπροσωπεύει την πραγματικότητα στον πλανήτη μας είναι η διαχείριση του παγκόσμιου πλούτου από συγκεκριμένες δυνάμεις, οι οποίες αποτελούν και τους οικονομικά ισχυρότερους δρώντες (Δημητρίου, 2018, σ. 31). Οι μοναδικοί ίσως που μπορούν να επηρεάσουν την οικονομική ισχύ τέτοιων δυνάμεων είναι οντότητες που δεν αποτελούν κράτος και γίνονται μέτοχοι στην απόκτηση πλούτου, όπως οι τρομοκρατικές οργανώσεις κ.ά. (Δημητρίου, 2018, σ. 31).

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑ

Η τεχνολογική ανάπτυξη οφείλεται σε διάφορους παράγοντες (πολιτικούς, οικονομικούς κ.ά.) και παίζει τον δικό της καθοριστικό ρόλο στην οικοδόμηση και την απόκτηση ισχύος (Δημητρίου, 2018, σ. 28). Οι μεγάλες δυνάμεις ανέκαθεν προτιμούν να αναπτύσσουν πρώτες νέες τεχνολογίες, γι' αυτό και καταβάλλουν σοβαρές προσπάθειες να αναπτύξουν τις τεχνολογίες τους. Μια επιτυχημένη ανακάλυψη μπορεί να εξασφαλίσει εξαιρετική υπεροχή έναντι των υπολοίπων (Mearsheimer, 2001, σ. 232).

Η τεχνολογία έχει ιδιαίτερη σημασία πλέον στην συντήρηση των ενόπλων δυνάμεων και στο να εξακολουθούν να είναι αποδοτικές κρατώντας τον στρατιωτικό τομέα ενημερωμένο και έτοιμο να ανταπεξέλθει στις νέες προκλήσεις που μπορεί να προκύψουν (Παρίσης, 2011, σ. 196). Η λεγόμενη αμυντική – στρατιωτική

τεχνολογία που βασίζεται στις εφαρμοσμένες φυσικές επιστήμες συμβάλλει στην ενίσχυση της στρατιωτικής ισχύος (Δημητρίου, 2018, σ. 36, 37).

Οι τεχνολογίες του σύγχρονου πολέμου και των επικοινωνιών έχουν καταστήσει απαραίτητη την ανάπτυξη της βαριάς βιομηχανίας για την εξασφάλιση της εθνικής ισχύος (Baldwin, 2016, σ. 109). Αυτό αποδεικνύει πως οι νέες τεχνολογίες είναι η αιτία που η ισχύς συγκεντρώνεται στη μειοψηφία (Deutsch, 1959, σ. 674).

Το επικίνδυνο σημείο της αξιοποίησης των σύγχρονων τεχνολογιών στον στρατιωτικό τομέα αφορά την χρήση συστημάτων όπως αυτών που σχετίζονται με τη χρήση πυρός και εκείνων που μηδενίζουν τις αποστάσεις, όπως τα όπλα μαζικής καταστροφής (όπως πυρηνικών) από μη δημοκρατικά καθεστώτα και συνεπώς και από μη κρατικές αλλά παρ' όλα αυτά οργανωμένες οντότητες όπως οι τρομοκρατικές οργανώσεις (Δημητρίου, 2018, σ. 38).

Η εξερεύνηση και αξιοποίηση του διαστήματος με τη χρήση της τεχνολογίας που διαθέτει πλέον ο άνθρωπος αποτελεί χωρίς καμία αμφιβολία ένα εξαιρετικό προτέρημα και προβάδισμα στον τομέα της ισχύος, από τη στιγμή που ο διαστημικός τομέας είναι ένα σημαντικό κεφάλαιο σε ζητήματα διπλωματίας και εξωτερικής πολιτικής. Οι εξαιρετικές δυνατότητες που απαιτούνται από ένα κράτος για να πραγματοποιήσει οποιαδήποτε δραστηριότητα στον τομέα του διαστήματος είναι σαφές ότι το κατατάσσουν αυτομάτως στην ατζέντα των σημαντικών δρώντων της διεθνούς σκηνής (Παρίσης, 2011, σ. 200).

Στην σημερινή εποχή με την εξέλιξη της τεχνολογίας έχουν δοθεί εξαιρετικά νέες δυνατότητες στους χρήστες και πλέον έννοιες όπως η κυβερνοδύναμη και ο κυβερνοπόλεμος (ή πληροφοριακός πόλεμος) αποτελούν μια πραγματικότητα (Παρίσης, 2011, σ. 217).

ΣΥΜΜΑΧΙΕΣ

Οι συμμαχίες αποδεικνύονται στοιχείο υψηλής στρατηγικής, από τη στιγμή που όλα τα μέλη μιας συμμαχίας επωφελούνται από την συμμετοχή τους και εξυπηρετούν σημαντικά συμφέροντά τους τόσο εν καιρώ ειρήνης όσο και πολέμου (Παρίσης, 2011, σ. 209). Τα κράτη μπορούν να αυξήσουν την ισχύ τους με εσωτερικές μεταρρυθμίσεις, αλλά ο πιο αποδεδειγμένα γρήγορος και αποτελεσματικός τρόπος είναι να προσθέσει κανείς στις δυνάμεις του και εκείνες των συμμάχων του για να

καταφέρει να μειώσει σημαντικά τα τρωτά του σημεία. Με λίγα λόγια, να συμπληρώσει τις δικές τους δυνατότητες μέσα από τις συμμαχίες (Sheehan, 1996, 55).

Η συμμαχία αποσκοπεί στην επιβίωση και την ασφάλεια μέσα στα δεδομένα ενός διεθνούς συστήματος όπου υπάρχουν μεγάλες κυρίαρχες δυνάμεις (Sheehan, 1996, 55). Οι συμμαχίες μεταξύ χωρών μπορεί να έχουν οικονομικούς, στρατηγικούς και πολλούς άλλους σκοπούς είτε συνδυασμό αυτών και φυσικά είναι πιθανό να μεταβληθεί στην πορεία το προφίλ τους. (Παρίσης, 2011, σ. 210).

Ένας σύμμαχος είναι πάντα ωφέλιμος. Όχι μόνο για ενίσχυση του στρατού σε ώρα έκτακτης ανάγκης, αλλά για ενίσχυση εμποδίζοντας την απειλή του εχθρού σε διάφορα τμήματα. Σύμφωνα με τον Klausewitz, *«οι σύμμαχοι αποτελούν το τελευταίο στήριγμα του αμυνόμενου»* με άλλα λόγια, αντικατοπτρίζουν την ελπίδα ακόμη και όταν αυτή δεν υπάρχει (ΣΜΑΓΑΣ, 2014, σ. 36). Η σημασία του συμμάχου για τον Θουκυδίδη αντανακλάται στα εξής σημεία: Οικονομική ενίσχυση, εφοδιασμός, παρεμπόδιση αντιπάλου και στρατιωτική ενίσχυση (έμψυχο δυναμικό ή άλλα στρατιωτικά μέσα). Σ. 36,37 Στον Θουκυδίδη η αποδυνάμωση του αντιπάλου έγκειται στην πρόκληση πλήγματος στους συμμάχους του (ΣΜΑΓΑΣ, 2014, σ. 43). Σημερινό παράδειγμα υπονόμευσης της εξωτερικής εξισορρόπησης του αντιπάλου είναι το δόγμα Μπους. Με βάση αυτό, οι ΗΠΑ θα απέκοπταν τις πηγές (χώρες) που βοηθούν τους αντιπάλους τους (τρομοκράτες) (ΣΜΑΓΑΣ, 2014, σ. 45).

Το σημαντικό εδώ είναι, ότι το να συμμαχήσει κάποιος με μια κυρίαρχη δύναμη σημαίνει ότι θα πρέπει συνεχώς να ελπίζει στις καλές του προθέσεις για να θεωρήσει ότι ποτέ δεν θα κινδυνέψει. Ένα τέτοιο σενάριο είναι απίθανο στις διεθνείς σχέσεις που συνεχώς όλα μεταβάλλονται και οι προθέσεις αλλάζουν ανάλογα τα συμφέροντα της στιγμής. Γι’ αυτό, η ασφαλέστερη εναλλακτική είναι η συμμαχία με όσους δεν μπορούν να κυριαρχήσουν (Sheehan, 1996, 55).

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ

Υπάρχουν κι άλλοι διάφοροι παράγοντες που λαμβάνονται υπόψη όταν εξετάζουμε τις συνολικές δυνατότητες ισχύος μιας χώρας, όπως οι πολυάριθμες συνιστώσες που σχετίζονται με το πολιτικό προφίλ. Είναι δύσκολο να κατανοήσουμε το μέγεθος της πολιτικής ισχύος χωρίς να προσέξουμε τις πολιτικές ικανότητες μιας χώρας. Οι Viotti και Kauppi (2013) αναφέρουν τέσσερις βασικά στοιχεία που καθορίζουν τη φύση των πολιτικών δυνατοτήτων: Το ανθρώπινο δυναμικό, τις τεχνολογίες επικοινωνιών, την φήμη, τα κυβερνητικά συστήματα και σαφώς τις κοινωνικές και πολιτιστικές δυνατότητες.

Όσον αφορά το πρώτο, πολλές φορές η ισχύς έχει άμεση σχέση όχι μόνο με την ποσότητα, αλλά και με την ποιότητα του πληθυσμού (Δημητρίου, 2018, σ.33). Μερικά κράτη, λόγω του μεγάλου μεγέθους πληθυσμού καθώς και του επιπέδου της εκπαίδευσης αυτού διαθέτουν (είτε όχι) αξιόλογους διπλωματικούς και γραφειοκρατικούς πόρους. Η ύπαρξη περισσότερων ατόμων με υψηλές δεξιότητες μεταφράζεται ως πρόσθετη πολιτική επιρροή στο διεθνές σύστημα (Viotti & Kauppi, 2013, σ. 219). Επιπλέον, το δημογραφικό προφίλ μιας χώρας μπορεί να παίξει καθοριστικό ρόλο από το κατά πόσο παραγωγικό δυναμικό θα διαθέτει μέχρι και το μέγεθος των στρατευμάτων και της στρατιωτικής ισχύος που μπορεί να αναπτύξει (Δημητρίου, 2018, σ. 35).

Δεύτερον, η ύπαρξη ισχυρών τεχνολογιών επικοινωνίας εντός μιας χώρας προσφέρει προφανή οφέλη, όπως ο συντονισμός των προσπαθειών των διπλωματών και άλλων εκπροσώπων σε όλον τον κόσμο (Viotti & Kauppi, 2013, σ. 203), η βελτίωση των παρεχόμενων πληροφοριών σχετικά με πιθανές απειλές σε θέματα ασφαλείας κ.ά. (Internationalrelations, Power (International Relations). Αν και όλα τα κράτη συμμετέχουν στη συλλογή πληροφοριών, μόνο λίγα μπορούν και διαθέτουν τα απαραίτητα μέσα (ηλεκτρονικοί σταθμοί, αεροσκάφη, δορυφόρους κλπ.) για την καλύτερη συλλογή και ανάλυση αυτών (Viotti & Kauppi, 2013, σ. 203).

Η φήμη και το κύρος ενός κράτους δεν πρέπει να αμφισβητούνται ως ικανότητα. Παράδειγμα, εάν ένα κράτος έχει την φήμη ότι τηρεί τις δεσμεύσεις σχετικά με την ασφάλεια των συμμάχων του θα είναι ένας σοβαρός λόγος να διστάσουν οι εν δυνάμει εχθροί τους να τους βλάψουν και σαφώς αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει

και αιτία επιθυμίας από τα υπόλοιπα κράτη για επίτευξη συμμαχίας μαζί του. Αντίθετα, ένα κράτος με τη φήμη ότι δεν τηρεί τις δεσμεύσεις του, θα έρθει αντιμέτωπο με τον σκεπτικισμό των υπολοίπων σε όποια προσπάθειά του για συμφωνία και πρόταση (Internationalrelations, Power (International Relations).

Ο τύπος της κυβέρνησης, ο τρόπος λειτουργίας και η δομή του πολιτικού συστήματος μιας χώρας μπορούν επίσης να διαμορφώσουν τις ικανότητές της. Η νομιμοποίηση είτε όχι του καθεστώτος στα μάτια του πολίτη, το εάν ένα κράτος είναι ομοσπονδιακό είτε όχι, εάν μια κυβέρνηση είναι δημοκρατική είτε αυταρχική κ.ά. παίζουν σημαντικό ρόλο. Οι πολιτικές ικανότητες ενός κράτους ενισχύονται όταν αυτές λαμβάνουν υποστήριξη (Viotti & Kauppi, 2013, σ. 206).

Τέλος, οι πολιτικές ικανότητες επηρεάζονται από την πολιτική κουλτούρα, τις αξίες και το προφίλ του πολιτισμού της εκάστοτε κοινωνίας, τα επίπεδα εκπαίδευσης, τον βαθμό στον οποίο οι χώρες είναι σε θέση να διατηρήσουν την επιρροή τους σε άλλες χώρες μέσω στοιχείων όπως η γλώσσα, η θρησκεία, η πολιτική παράδοση κ.ά. Αυτά τα στοιχεία έχουν κι αυτά το δικό τους αποτέλεσμα στον ρόλο που θα έχουν οι χώρες στην παγκόσμια πολιτική (Viotti & Kauppi, 2013, σ. 207).

ΤΑ ΕΠΙΠΕΔΑ ΤΗΣ ΙΣΧΥΟΣ

ΤΑ ΕΠΙΠΕΔΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΙΣΧΥΟΣ

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, ο Mearsheimer διαχώρισε την ισχύ στην στρατιωτική και την λανθάνουσα και εστίασε στην αξία της στρατιωτικής ισχύος πιστεύοντας πως μόνο μέσω αυτής είναι δυνατόν να ασκηθεί αποτελεσματικά η ισχύς (Mearsheimer, 2001, σ. 27). Η ισχύς για τον ίδιο είναι αποτέλεσμα των στρατιωτικών δυνάμεων που διαθέτει ένα κράτος. Σε αυτό το κεφάλαιο αναλύονται οι τέσσερις τύποι της στρατιωτικής δύναμης του Mearsheimer (η ισχύς του εδάφους, της θάλασσας, του αέρα και η πυρηνική) καθώς και το διάστημα και ο κυβερνοχώρος ως αποτέλεσμα των τεχνολογικών εξελίξεων, οι οποίες φέρνουν καινούρια δεδομένα στην έννοια της ισχύος και ιδιαιτέρως στην συμβατική έννοια της σύγκρουσης (Nye, 2011, σ. 26).

Η ισχύς του εδάφους χαρακτηρίζεται κυρίως από τον στρατό ξηράς, αλλά σε πολλές περιπτώσεις σε αυτή την κατηγορία συγκαταλέγονται και η ισχύς του αέρα και της θάλασσας ως βοηθητικές συνιστώσες (σ. 85). Σε έναν κόσμο εδαφικών κρατών, η κατάκτηση συνδέεται αυτόματα με τον έλεγχο της γης και του εδάφους, γι' αυτό ο ρόλος των στρατευμάτων είναι τεράστιας σημασίας. Οι βοηθητικές δυνάμεις της θάλασσας και του αέρα όσο σημαντικές κι αν είναι θεωρείται ότι δεν είναι οι κατάλληλες για να κατακτήσουν εδαφικές επικράτειες. Για παράδειγμα, ένας βομβαρδισμός (από δυνάμεις αέρος) ή αποκλεισμός του εχθρού από τη θάλασσα μπορεί να συμβάλλει στη νίκη μέσω εξαναγκασμού του αντιπάλου να παραδοθεί είτε μέσω της υπονόμευσης της ικανότητάς του να συνεχίσει τον πόλεμο είτε μέσω ταλαιπωρίας και τιμωρίας του άμαχου πληθυσμού του (Mearsheimer, 2001, σ. 86), αλλά παρ' όλα αυτά δεν κατακτάται εδαφική επικράτεια με αυτούς τους τρόπους. Είναι ξεκάθαρο πως για τον Μ. η σημαντική διαφορά της δύναμης ξηράς με τις υπόλοιπες είναι ότι αποτελεί την μοναδική που μπορεί να κερδίσει αποκλειστικά μόνη έναν πόλεμο.

Όσον αφορά τη θάλασσα, το ναυτικό πρέπει στην ουσία να κατακτήσει την κυριαρχία της θάλασσας και να εξασφαλίσει την διαχείρισή της. Η διοίκηση της θαλάσσιας ζώνης σημαίνει τον έλεγχο των γραμμών επικοινωνίας του ωκεανού με

τέτοιο τρόπο ώστε τα εμπορικά και τα στρατιωτικά πλοία να μπορούν να κινούνται. Η κυριαρχία στη θάλασσα μπορεί να επιτευχθεί με διάφορους τρόπους, όπως τη νίκη αντιπάλων σε μάχη, είτε μέσω του αποκλεισμού θαλάσσιων λωρίδων, είτε μέσω αποκλεισμού των λιμανιών του αντιπάλου κ.ά. (Mearsheimer, 2001, σ. 87).

Το να διοικεί στη θάλασσα μια ναυτική δύναμη και να μπορεί να κινείται ελεύθερα, συνεπάγεται πως θα πρέπει και να μπορεί να πραγματοποιήσει προβολή της ισχύος της (πχ. με βομβαρδισμό ναυτικών είτε πόλεων κατά μήκος της ακτής κ.ά.) στον αντίπαλο (Mearsheimer, 2001, σ. 88). Οι στρατηγικές αποκλεισμού θεωρούνται εξαίρετη επιλογή για τη νίκη θαλάσσιων πολέμων και μεγάλη απόδειξη θαλάσσιας ισχύος. Με τον τρόπο αυτό, μπορεί να υπάρξουν σοβαρές συνέπειες από τη διακοπή του ανεφοδιασμού, άμεσες (έλλειψη τροφής) είτε έμμεσες (εξεγέρσεις, δυσφορία). Ο αποκλεισμός όμως μπορεί να χτυπήσει και την οικονομία άμεσα με τον αποκλεισμό σημαντικών εισαγωγών (όπως ενέργειας) (Mearsheimer, 2001, σ. 87).

Υπάρχει σαφώς και η αεροπορική κυριαρχία – υπεροχή. Οι αεροπορικές δυνάμεις πετούν πάνω από τα πεδία μάχης με σκοπό να προσφέρουν βοήθεια στις φιλικές δυνάμεις του εδάφους. Η κυριαρχία σε αυτή την περίπτωση εξασφαλίζεται με την κατάρριψη εχθρικών αεροπορικών στρατευμάτων. Η συνδρομή της αεροπορίας μπορεί να σχετίζεται και με την επίθεση σε εχθρικές βάσεις εφοδιασμού, εφεδρικές μονάδες κ.ά. αλλά και με την παροχή προμηθειών. Οι βομβαρδισμοί (πχ. του άμαχου πληθυσμού, βάσεων οικονομικής δύναμης κ.ά.) μέσω της αεροπορίας μπορούν να αποτελέσουν τρόπο δημιουργίας αποκλεισμού, πόσο μάλλον ο στρατηγικός βομβαρδισμός της εχθρικής πολιτικής ηγεσίας (Mearsheimer, 2001, σ. 97). Η διαδικασία του στρατηγικού βομβαρδισμού παρ' όλο που σε πολλές περιπτώσεις αντικαταστάθηκε από την εμφάνιση των πυρηνικών, δεν εξαφανίστηκε ως πρακτική, αλλά έπαψε να παίζει τόσο καθοριστικό ρόλο στην έκβαση των πολέμων (Mearsheimer, 2001, σ. 98, 110).

Τα πυρηνικά όπλα ήρθαν για να φέρουν μια τεράστια αλλαγή στα δεδομένα που επικρατούσαν προηγουμένως. Μπορούν να καταστρέψουν τεράστιες εκτάσεις μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα. Τα όπλα αυτά δεν συνηθίζεται να χρησιμοποιούνται εναντίον άλλων αντίστοιχων, λόγω του φόβου της αμοιβαίας εξόντωσης (πχ. Ψυχρός πόλεμος) (Mearsheimer, 2001, σ. 98, 128). Η πιο τρομακτική οπτική της πυρηνικής υπεροχής θα έλεγε κανείς ότι είναι το γεγονός ότι με την καταστροφή και τον αφανισμό του αντιπάλου δεν υπάρχει λόγος να φοβάται ο επιτιθέμενος για αντίποινα. Επομένως, η πυρηνική υπεροχή συνίσταται απλώς στον εφοδιασμό με τέτοιου είδους μέσα που δεν έχει κανένα άλλο κράτος (Mearsheimer, 2001, σ. 98,

129). Κάθε μεγάλη δύναμη σαφώς επιθυμεί να την πυρηνική υπεροχή της, αλλά αυτό αν και απίθανο να συμβεί, αν συμβεί το πιθανότερο είναι ότι δεν θα κρατήσει για πάντα σύμφωνα με τον M. (Mearsheimer, 2001, σ. 98, 130).

Άρα, ο στρατός της ξηράς, η αεροπορία και το ναυτικό είναι οι κύριες υπεύθυνες για τον καθορισμό του νικητή, με τα στρατεύματα του εδάφους να αποτελούν το βασικότερο είδος στρατιωτικής δύναμης στην έκβαση μιας μάχης. Ακόμη και με την εμφάνιση της πυρηνικής δύναμης, οι χερσαίες δυνάμεις παραμένουν ψηλά, πράγμα που αποδεικνύει πως τα πιο επικίνδυνα κράτη είναι ηπειρωτικές δυνάμεις με ισχυρά στρατεύματα. Από την άλλη, δεν θα μπορούσε η πυρηνική δύναμη να αποτελέσει την κορυφή των επιθετικών επιχειρήσεων, αλλά ούτε και να αποτελεί την πρώτη λύση (εξαιτίας των εύκολων αποτελεσμάτων που προσφέρει), διότι αν συνέβαινε αυτό θα είχε αφανιστεί η ανθρωπότητα. Η ουσία των πυρηνικών όπλων έγκειται κυρίως στην επιδίωξη της εξισορρόπησης ισχύος και στις επιχειρήσεις προβολής ισχύος μέσα από έναν διαρκή αγώνα για υπεροχή. Διαφορετικά δεν θα είχε τη σημασία που έχει τώρα.

Υπάρχουν φυσικά σημαντικοί παράγοντες ισχύος που προέκυψαν μέσα από την ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας όπως, το διάστημα, ο κυβερνοχώρος και η έννοια του πληροφοριακού πολέμου κ.ά. Είναι χρήσιμη η αναφορά στον κυβερνοχώρο και το διάστημα ως σημαντικότερους αυτών (Παρίσης, 2011, σ. 31) μιας και έχουν εξελιχθεί σε ενδιαφέροντα εργαλεία (Roberts, 1988) της διπλωματίας και της εξωτερικής πολιτικής γενικότερα και της γεωπολιτικής και της κρατικής ισχύος ειδικότερα.

Η ιστορία έχει αποδείξει ότι το αυξανόμενο ενδιαφέρον όσον αφορά το διάστημα επικεντρώνεται γύρω από μεγάλες δυνάμεις. Στον ISS, που προωθεί έρευνες σε πολλούς άλλους τομείς (πχ. αστρονομία), συμμετέχουν διαστημικές υπηρεσίες των NASA (ΗΠΑ), ESA (ΕΕ), Roscosmos (Ρωσία) κ.ά. Παρ’ όλα αυτά ο τομέας του διαστήματος δεν έχει καταστεί έως τώρα πεδίο κρατικής κυριαρχίας (Εμμανουήλ, 2020).

Ο Σπούτνικ, ο πρώτος δορυφόρος που εκτοξεύτηκε στο διάστημα μεταφράζεται ως η πρώτη προσπάθεια του ανθρώπου να γνωρίσει το διάστημα. Η κίνηση αυτή έδωσε το έναυσμα του ψυχρού πολέμου και του ανταγωνισμού των δύο μεγάλων δυνάμεων της τότε εποχής. Το 1967, η Συνθήκη για το Διάστημα θα προσπαθήσει να θέσει τα όρια του διαστημικού χώρου και των ενεργειών από πλευράς τον κρατών πάνω σε αυτόν, διασφαλίζοντας έτσι την διεθνή ασφάλεια και ειρήνη. Ο ανταγωνισμός στον χώρο του διαστήματος επισφραγίστηκε με την προσεδάφιση του αμερικανικού

Απόλλων 11, κατόρθωμα που εξασφάλισε στις ΗΠΑ την πρώτη θέση στις προσπάθειες της ανθρωπότητας να φθάσει στο διάστημα (Εμμανουήλ, 2020).

Με την πάροδο των χρόνων, οι τεχνολογικές εξελίξεις επέτρεψαν στον άνθρωπο να καταφέρει πολλά περισσότερα, όπως η δημιουργία διαστημικών σταθμών, η χρήση των δορυφόρων προς όφελος του πλανήτη (προβλέψεις για ελλείψεις τροφής, κλιματική αλλαγή κ.ά.) μόνο που πλέον όλες οι προσπάθειες κατάκτησης του διαστήματος έχουν κρατική υπόσταση και γίνονται στα πλαίσια ενός παγκόσμιου ανταγωνισμού δυνάμεων. Όλες οι διαστημικές δραστηριότητες έχουν σαφώς πολιτική υπόσταση και οι διαστημικές τεχνολογίες συνδέονται με τα ισχυρότερα (κυρίως οικονομικά) κράτη του πλανήτη (Bonnet, 2008).

ΚΥΒΕΡΝΟΧΩΡΟΣ ΚΑΙ ΚΥΒΕΡΝΟΠΟΛΕΜΟΣ

Υπάρχουν δεκάδες ορισμοί για τον κυβερνοχώρο, αλλά γενικά ο όρος συνδέεται με ηλεκτρονικές δραστηριότητες και με δραστηριότητες που συνδέονται με τον υπολογιστή (Nye, 2010, σ. 9). Ο κυβερνοχώρος αποτελείται από τα αλληλοεξαρτώμενα και διασυνδεδεμένα δίκτυα του ηλεκτρομαγνητικού φάσματος όπου οι πληροφορίες δημιουργούνται, αποθηκεύονται, τροποποιούνται, ανταλλάσσονται και αξιοποιούνται (Bonner, 2014). Ένα ηλεκτρονικό δίκτυο πληροφοριών είναι απλώς ένα δίκτυο μεταφορών, το οποίο αντί για προμήθειες μεταφέρει πληροφορίες (Bonner, 2014).

Η κυβερνοδύναμη (cyberpower) είναι η ικανότητα εκμετάλλευσης του κυβερνοχώρου (cyberspace) με σκοπό την απόκτηση πλεονεκτημάτων και επηρεασμού γεγονότων και καταστάσεων (Bonner, 2014), Είναι *«η ικανότητα λήψης προτιμώμενων αποτελεσμάτων μέσω της χρήσης των ηλεκτρονικά διασυνδεδεμένων πηγών πληροφοριών του κυβερνοχώρου»*. Σε έναν πιο ευρέως χρησιμοποιούμενο ορισμό, η ισχύς στον κυβερνοχώρο είναι *«η ικανότητα χρήσης του κυβερνοχώρου για τη δημιουργία πλεονεκτημάτων και την επιρροή γεγονότων σε άλλα επιχειρησιακά περιβάλλοντα και σε όλα τα όργανα εξουσίας»* (Nye, 2010, σ. 4). Αυτό σημαίνει πως η ισχύς σε αυτόν τον χώρο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την παραγωγή προτιμώμενων αποτελεσμάτων ή μπορεί να χρησιμοποιήσει τα μέσα του

κυβερνοχώρου για την παραγωγή προτιμώμενων αποτελεσμάτων ακόμη και σε τομείς εκτός αυτού (Elbaum, 2008, σ. 77).

Ο στόχος οποιουδήποτε δικτύου μεταφορών είναι να παρέχει ακριβείς, σχετικές και έγκαιρες προμήθειες (τα σωστά πράγματα στο σωστό μέρος την κατάλληλη στιγμή) (Bonner, 2014). Η ταχεία ανάπτυξη του κυβερνοχώρου αποτελεί ένα σημαντικό γεγονός στα ζητήματα της παγκόσμιας πολιτικής. Η τρέχουσα επανάσταση της πληροφορίας (η λεγόμενη Τρίτη βιομηχανική επανάσταση) βασίζεται της ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις της υπολογιστές, της επικοινωνίες και το λογισμικό που με τη σειρά της οδηγούν σε δραματικές μειώσεις του κόστους δημιουργίας, επεξεργασίας και μετάδοσης πληροφοριών (Nye, 2010, σ. 1,2).

Ο τομέας του κυβερνοχώρου περιγράφεται ως ένα δημόσιο αγαθό ή παγκόσμιο κοινό. Ένα δημόσιο αγαθό είναι εκείνο από το οποίο όλοι μπορούν να ωφεληθούν και κανένας δεν εξαιρείται. Ο κυβερνοχώρος όμως δεν θα μπορούσε να έχει όλα τα χαρακτηριστικά ενός δημόσιου αγαθού. Στην καλύτερη περίπτωση, είναι ένα ατελές κοινό ή διαφορετικά, μια συγκυριαρχία από κοινού ιδιοκτησίας χωρίς καλά αναπτυγμένους κανόνες (Nye, 2010, σ. 15).

Μεγάλο ενδιαφέρον προκαλεί η ανεξάρτητη χρήση της κυβερνο-δύναμης για κατασκοπεία είτε ως μέσο στρατηγικής επίθεσης τόσο για τιμωρία όσο και για επιβολή της βούλησης ενός κράτους. Στον κυβερνοχώρο, οι ταχύτητες δράσης και παρατήρησης πλησιάζουν την ταχύτητα του φωτός. Κατά συνέπεια, οι τακτικές άμυνας είναι απίθανο να έχουν επαρκή προειδοποίηση και επομένως να αντιδράσουν κατά μιας επίθεσης και να αποτρέψουν σημαντικά αρνητικά αποτελέσματα. Η μόνη αποτελεσματική νίκη κατά των επιθέσεων στον κυβερνοχώρο εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την τοποθέτηση μιας σειράς αμυντικών μέτρων που κάποιος ξέρει εκ των προτέρων ότι ο αντίπαλος δεν μπορεί να τα αντιμετωπίσει (Bonner, 2014).

Οι πληροφορίες στον κυβερνοχώρο μπορούν να ενισχύσουν τόσο την ήπια όσο και την σκληρή μορφή ισχύος. Μπορούν, δηλαδή, να προσελκύσουν πολίτες μιας χώρας μέσω παραδείγματος χάρη μιας διπλωματικής εκστρατείας ή να προκαλέσουν ζημιές σε φυσικούς στόχους σε άλλη χώρα μέσω συστημάτων εποπτικού ελέγχου και απόκτησης δεδομένων (Nye, 2010, p.6). Στοιχεία όπως το χαμηλό κόστος εισόδου, η ανωνυμία κ.ά. σημαίνει ότι οι μικροί δρώντες έχουν περισσότερες δυνατότητες να ασκούν ευκολότερα σκληρή και ήπια ισχύ στον κυβερνοχώρο από ότι σε παραδοσιακούς τομείς της παγκόσμιας πολιτικής (Nye, 2010, σ. 19). Συνεπώς, ακόμη και μη κρατικοί φορείς και μικρές πολιτείες μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο (Nye, 2010, σ.4).

Μιλώντας με αριθμούς, το 1993 υπήρχαν περίπου 50 ιστότοποι στον κόσμο. Έως και το τέλος της δεκαετίας, ο αριθμός είχε ξεπεράσει τα 5 εκατομμύρια. Μέχρι το 2010, η Κίνα μόνο είχε περίπου 400 εκατομμύρια χρήστες. Το εύρος της ζώνης των επικοινωνιών επεκτείνεται γρήγορα και το κόστος συνεχίζει να μειώνεται ακόμη πιο γρήγορα. Μόλις το 1980, οι τηλεφωνικές κλήσεις μέσω καλωδίου χαλκού μπορούσαν να μεταφέρουν μόνο μία σελίδα πληροφοριών ανά δευτερόλεπτο. Σήμερα, ένα λεπτό σκέλος οπτικών ινών μπορεί να μεταδώσει 90.000 όγκους σε ένα δευτερόλεπτο. Το 1980, ένα gigabyte αποθήκευσης καταλάμβανε ένα δωμάτιο. Τώρα 200 gigabytes χωράνε στην τσέπη της ρούχου. Ο αριθμός των ψηφιακών πληροφοριών αυξάνεται δεκαπλάσια κάθε πέντε χρόνια, γεγονός που ανησυχεί για το τι μπορεί αυτό να σημαίνει για την ισχύ και τη διακυβέρνηση του 21ου αιώνα (Nye, 2010, σ. 2).

Μεγάλης σημασίας στον συγκεκριμένο χώρο είναι η αναγνώριση. Όσοι κερδίζουν τον διαγωνισμό της αναγνώρισης στον κυβερνοχώρο εν καιρώ ειρήνης είναι αυτοί που πιθανότατα θα κερδίσουν και τη μάχη εν καιρώ πολέμου. Με την απαραίτητη ευφυΐα που απαιτεί ο συγκεκριμένος χώρος, μπορεί κανείς να αναπτύξει άμυνα που αναιρεί της αντίπαλες κυβερνο-επιθέσεις, καθώς και δυνατότητες επίθεσης, οι οποίες είναι αδιαπέραστες από την εχθρική κυβερνο-άμυνα (Bonner, 2014).

Το πρόβλημα για τις πολιτείες στην σημερινή εποχή της πληροφορίας είναι ότι τα περισσότερα πράγματα συμβαίνουν έξω από τον έλεγχο ακόμη και των πιο ισχυρών κρατών. Ακόμη και μεγάλες χώρες με εντυπωσιακούς πόρους ήπιας και σκληρής ισχύος, όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες, μοιράζονται τη διεθνή σκηνή με νέους δρώντες και δυσκολεύονται να αποκτήσουν τον απόλυτο έλεγχο στον τομέα του κυβερνοχώρου (Nye, 2010, σ. 7). Άρα, στον κυβερνοχώρο, δεν καταργείται η κρατική ισχύς, αλλά η κατανομή της ισχύος αλλάζει και γίνεται πολύ πιο περίπλοκο το τι σημαίνει να ασκεί κάποιος την ισχύ του.

Η ισχύς σε όλα τα επίπεδα του Mearsheimer (που έχουν προαναφερθεί) μπορεί να επηρεαστεί από τις δράσεις στον κυβερνοχώρο. Σύμφωνα με τον Nye, είναι πιο φθηνό και πιο γρήγορο να μετακινείς ηλεκτρόνια σε όλο τον κόσμο παρά να μετακινείς μεγάλα πλοία σε μεγάλες αποστάσεις. Η γεωγραφία του κυβερνοχώρου είναι πολύ πιο μεταβλητή από άλλα περιβάλλοντα. Τα βουνά και οι ωκεανοί είναι δύσκολο να μετακινηθούν, αλλά τμήματα του κυβερνοχώρου μπορούν να ενεργοποιηθούν και να απενεργοποιηθούν με το πάτημα της διακόπτη. Μετά την εισαγωγή των αεροσκαφών στον Α’ Π.Π, άρχισε να θεωρείται χρήσιμο για τον

τομέα της αεροπορικής ισχύος το να μπορεί να χτυπηθεί απευθείας το κέντρο βάρους του εχθρού χωρίς να χρειαστεί να διασχίσει τα σύνορα ο στρατός (Nye, 2010, σ. 4).

Η κατανομή της ισχύος στον κυβερνοχώρο είναι ένα εξίσου σημαντικό ζήτημα, που εξαρτάται από τον τεράστιο αριθμό των δρώντων που συμμετέχουν σε αυτόν και σαφώς την μείωση των διαφορών ισχύος μεταξύ τους. Οι παράγοντες που πρωταγωνιστούν στον κυβερνοχώρο μπορούν να διαχωριστούν στις εξής κύριες κατηγορίες: Κυβερνήσεις, οργανώσεις με δίκτυα υψηλών δομών και τέλος άτομα και ελαφριά δομημένα δίκτυα. Οποιοσδήποτε, από έναν έφηβο χάκερ έως μια μεγάλη σύγχρονη κυβέρνηση μπορεί να προκαλέσει ζημιά στον χώρο αυτό (Nye, 2010, σ. 9). Το γεγονός βέβαια ότι ένας έφηβος χάκερ και μια κυβέρνηση μπορούν να προκαλέσουν σημαντική ζημιά στο Διαδίκτυο δε σημαίνει πως αυτό τους καθιστά εξίσου ισχυρούς (Nye, 2010, σ. 15).

Τρομοκρατικές ομάδες χρησιμοποιούν τον Ιστό για να προσελκύσουν νέα μέλη και να σχεδιάσουν εκστρατείες. Πολιτικοί και περιβαλλοντικοί ακτιβιστές διαταράσσουν ιστότοπους εταιρειών και κυβερνήσεων. Αυτό που διακρίνει την ισχύ στον κυβερνοχώρο είναι οι διαφορετικοί πόροι ισχύος που διαθέτουν οι διαφορετικοί φορείς και φυσικά η μείωση του χάσματος μεταξύ κρατικών και μη κρατικών φορέων (Nye, 2010, σ. 9).

Επίσης, η σύγκρουση στον κυβερνοχώρο ή αλλιώς, ο κυβερνοπόλεμος είναι διαφορετικός από την πραγματικότητα. Για παράδειγμα, στον πραγματικό κόσμο οι κυβερνήσεις έχουν μονοπώλιο στη χρήση βίας μεγάλης κλίμακας, οι επιθέσεις σταματάνε λόγω τριβής ή εξάντλησης, οι πόροι και η κινητικότητα αποτελούν δαπανηρή πραγματικότητα. Στον εικονικό κόσμο, όπως ήδη αναφέρθηκε, οι δρώντες είναι διαφορετικοί, πολλές φορές ανώνυμοι, η φυσική απόσταση είναι άνευ σημασίας και μια παράβαση σε αυτόν τον κόσμο δεν κοστίζει. Η επίθεση στον κυβερνοχώρο δεν σκοτώνει απαραίτητα ανθρώπους, αλλά σίγουρα τα έμμεσα αποτελέσματα μπορούν να οδηγήσουν σε φυσική καταστροφή και απώλεια ζωής (Elbaum, 2008, σ. 39).

Για να γίνει πιο κατανοητό πόσο διαφέρει μια επίθεση μέσω του κυβερνοχώρου, ένα κακόβουλο λογισμικό θα μπορούσε να προγραμματιστεί για να τερματίσει παραδείγματος χάρη την παροχή ηλεκτρικής ενέργειας σε μια πόλη και η καταστροφή που αυτή θα προκαλούσε θα μπορούσε να προκαλέσει μεγαλύτερες καταστροφές και από αυτές που θα προκαλούσε μια ρήψη βόμβας (Nye, 2010, σ. 6).

Υπάρχουν τέσσερις σημαντικές απειλές στον κυβερνοχώρο για την εθνική ασφάλεια. Η οικονομική κατασκοπεία, το έγκλημα, ο κυβερνοπόλεμος και η

τρομοκρατία. Προς το παρόν, για τις Ηνωμένες Πολιτείες το υψηλότερο κόστος προέρχεται από τις δύο πρώτες κατηγορίες. Οι εγκληματίες στον κυβερνοχώρο αποτελούν σημαντικό βάρος για την οικονομία. Από τη στιγμή που άλλα κράτη αναπτύσσουν τις ικανότητές τους για επίθεση στον κυβερνοχώρο σε κρίσιμες υποδομές και συνεπώς μπορούν να επηρεάσουν ακόμη και τις αμερικανικές στρατιωτικές δυνάμεις από τα πλεονεκτήματα των πληροφοριών, το κόστος για την αμερικανική σκληρή ισχύ μπορεί να είναι σημαντικό (Nye, 2010, σ. 20).

Συμπερασματικά, ο πόλεμος στον κυβερνοχώρο θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί μέσω της αποτροπής σε διακρατικό επίπεδο. Οι επιθέσεις στον κυβερνοχώρο δεν έχουν τις καταστροφικές διαστάσεις των επιθέσεων πυρηνικών όπλων και ο εντοπισμός είναι πιο δύσκολος. Ορισμένοι παρατηρητές υποστηρίζουν ότι λόγω της δυσκολίας απόδοσης της πηγής μιας επίθεσης, η αποτροπή πιθανόν να μην μπορεί να λειτουργήσει στον κυβερνοχώρο.

ΙΣΟΡΡΟΠΙΑ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΙΣΧΥΟΣ

Ανάμεσα στους χαρακτηριστικότερους ορισμούς που επιχειρούν να εξηγήσουν την κατάσταση που επικρατεί σε μια ισορροπία ισχύος βρίσκεται αυτός του Morgenthau (1978) : «Όταν ένα κράτος ή ένας συνασπισμός κρατών είναι ή απειλήσει ότι θα γίνει υπερβολικά ισχυρός, τότε άλλα κράτη πρέπει να το θεωρήσουν αυτό ως απειλή για την ασφάλειά τους και να λάβουν ισοδύναμα μέτρα, ατομικά είτε από κοινού προκειμένου να ενισχύσουν την ισχύ τους». Η κατάσταση δηλαδή που χαρακτηρίζεται από ισοτιμία και σταθερότητα ανάμεσα στους ανταγωνιστές της διεθνούς σκηνής ονομάζεται ισορροπία ισχύος και είναι αναγκαία για την όσο το δυνατόν ομαλότερη συμβίωση και διατήρηση μιας σταθερής κατάστασης στο διεθνές περιβάλλον (Παρίσης, 2011, σ. 42).

Η συνεισφορά της ισορροπίας ισχύος στη διεθνή πραγματικότητα έγκειται και στο ότι καθιστά εφικτή την ανάπτυξη θεσμών όπως το διεθνές δίκαιο και τη διπλωματία (Παρίσης, 2011, σ. 45) και κυρίως καθιστά, όσο είναι δυνατόν, την αποφυγή (αποτροπή) πολέμων (Ηρακλείδης, 2015). Η ισορροπία ισχύος στον Θουκυδίδη συνδέεται άμεσα με την έννοια της αποτροπής. Η αποτροπή μπορεί να επιτευχθεί μέσω προβολής της ισχύος. Σύμφωνα με τον Ναπολέοντα, «μία από τις πρώτες αρχές του πολέμου είναι να υπερβάλλεις τις δυνάμεις σου και όχι να τις παρουσιάζεις μικρότερες». Με αυτόν τον τρόπο στην ουσία υπαινίσσεται αυτός που πραγματοποιεί την επίδειξη ισχύος, ότι εάν ο αντίπαλος συνεχίσει να παρατείνει μια συγκεκριμένη κατάσταση, θα αποβεί μοιραίο για τον ίδιο (ΣΜΑΓΑΣ, 2014, σ. 51).

Η ισορροπία ισχύος χωρίζεται στην εσωτερική και την εξωτερική. Η πρώτη αφορά την εσωτερική ισχυροποίηση του ίδιου του κράτους τόσο οικονομικά όσο και στρατιωτικά, ενώ η δεύτερη σχετίζεται με την ενίσχυση εξωτερικών υποθέσεων του κράτους, όπως τη δημιουργία συμμαχιών (Ηρακλείδης, 2015, σ.83). Στην ουσία η εξωτερική έχει να κάνει με το γεγονός ότι τα κράτη συνασπίζονται σε συμμαχίες με σκοπό την αποτροπή της κυριαρχίας μιας ηγεμονίας ή ενός ισχυρού κράτους – συμμαχία (Sheehan, 1996, 13). Ενδιαφέρον αποτελεί η περίπτωση των μικρότερων δρώντων του συστήματος από τη στιγμή που η ισορροπία ισχύος βοηθά την επιβίωσή τους προστατεύοντας κατά κάποιο τρόπο τα συμφέροντά τους μέσα από την γενικότερη προσπάθεια εξισορρόπησης της κατάστασης (Παρίσης, 2011, σ. 64).

Είναι ολοφάνερο πως ακόμη και η ισορροπία ισχύος δεν είναι δυνατόν να περιμένει κανείς ότι μπορεί να δημιουργήσει μια μονιμότητα και μια μακροχρόνια ακλόνητη σταθερότητα. Η φύση της ισχύος είναι τέτοια που δεν της επιτρέπει να χαρακτηρίζεται από μια μόνιμη σταθερότητα. Η ουσία της εξισορρόπησης της ισχύος έγκειται στο γεγονός ότι αποτρέπει όσο είναι δυνατόν αποσταθεροποιητικές εξελίξεις και ενέργειες (Sheehan, 1996, 79).

Η ισορροπία της ισχύος επηρεάζεται άμεσα από τον τρόπο που αυτή κατανέμεται και σαφώς από τα διαφορετικά είδη καθεστώτων στο διεθνές σύστημα. Δίνεται έμφαση σε αυτά αναφορικά με την κατανομή της ισχύος, διότι έχουν μεγάλη σημασία στο πως κατανέμεται η ισχύς ανάλογα το ποιό από αυτά κυριαρχεί κάθε φορά.

Πρώτα απ' όλα η ηγεμονία. Το σύστημα στο οποίο υπάρχει μια κυρίαρχη δύναμη στο διεθνές σύστημα. Πολλοί είναι εκείνοι που υποστηρίζουν ότι το διεθνές σύστημα το χαρακτηρίζουν οι ΗΠΑ ως μοναδική στρατιωτική υπερδύναμη . Άλλοι πάλι υποστηρίζουν ότι το ηγεμονικό σύστημα ήταν πιο εμφανές τις προηγούμενες δεκαετίες όπου οι ΗΠΑ χρησίμευαν ως η μοναδική στρατιωτική και οικονομική υπερδύναμη (Internationalrelations, Power (International Relations).

Δεύτερον, η Διπολικότητα. Η διπολικότητα είναι ένα διεθνές σύστημα στο οποίο υπάρχουν δύο κυρίαρχοι ή υπερδυνάμεις που κυριαρχούν. Πολλοί επισημαίνουν την περίοδο μετά τον Β' Π.Π μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1980 ως περίοδο διπολικότητας, με τις ΗΠΑ και τη Σοβιετική Ένωση ως τις δύο μεγάλες δυνάμεις (Internationalrelations, Power (International Relations).

Τρίτον, η Πολυπολικότητα: Πρόκειται για ένα διεθνές σύστημα στο οποίο υπάρχουν περισσότερες από δύο κυρίαρχες δυνάμεις, οι οποίες διαθέτουν όμοιες – ίσες ποσότητες πόρων ισχύος (Nye, 1990, σ. 155). Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι οι συνθήκες που ακολούθησαν μετά τη Συνθήκη της Βεστφαλίας (1648) θα μπορούσαν αν χαρακτηριστούν από την πολυπολικότητα. Άλλοι προτείνουν τις διάφορες κρατικές δυνάμεις στις αρχές του 1800 μετά τους Ναπολεόντειους πολέμους, που κατέληξαν στο Συμβούλιο της Βιέννης (Internationalrelations, Power (International Relations).

Όπως έχει αναφέρει ο Nye, δεν υπάρχει μονάχα ένας τρόπος σύμφωνα με τον οποίο η ισχύς κατανέμεται. Σήμερα, η κατανομή της ισχύος αντιμετωπίζει πολλές και διάφορες κατανομές, για παράδειγμα σε στρατιωτικό, οικονομικό είτε σε διακρατικό επίπεδο. Το διακρατικό επίπεδο σχετίζεται με θέματα που διασχίζουν τα εθνικά

σύνορα όπως η κλιματική αλλαγή, η τρομοκρατία, ο κυβερνοχώρος κ.ά. (HarvardCPL, 2011).

Για παράδειγμα, η κατανομή της ισχύος αποκτά διαφορετικά χαρακτηριστικά όταν το πεδίο ενασχόλησης είναι ο κυβερνοχώρος. Αυτό, διότι η κατανομή ισχύος δεν ακολουθεί τα δεδομένα που ισχύουν έξω από αυτόν. Τα χαρακτηριστικά του χώρου περιορίζουν κάποιες από τις διαφορές μεταξύ των δρώντων του συστήματος, και ως εκ τούτου παρέχουν ένα καλό παράδειγμα της κατανομής της ισχύος που χαρακτηρίζει την παγκόσμια πολιτική αυτόν τον αιώνα (Nye, 2010, σ. 19). Στον κυβερνοχώρο η κατανομή χαρακτηρίζεται από τον τεράστιο αριθμό των δρώντων που συμμετέχουν σε αυτόν και σαφώς την μείωση των διαφορών ισχύος μεταξύ τους. Οι παράγοντες που πρωταγωνιστούν εκεί μπορεί να είναι από κυβερνήσεις και οργανώσεις έως και μεμονωμένα άτομα, επομένως. οποιοσδήποτε μπορεί να προκαλέσει ζημιά στον χώρο αυτό (Nye, 2010, σ. 9).

Επομένως, θέματα όπως τα διακρατικά που προαναφέρθηκαν καθιστούν ανούσια οποιαδήποτε κατανομή ισχύος μεταξύ των κρατών, όπως για παράδειγμα αυτήν που επιβάλλει το μονοπωλιακό είτε οποιοδήποτε άλλο σύστημα κατανομής ισχύος. (HarvardCPL, 2011). Αυτό δεν σημαίνει πως καταργείται η ισχύς του κάθε κράτους, αλλά ότι η κατανομή της ισχύος περιπλέκεται αρκετά.

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΗΠΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ

1. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Οι ΗΠΑ είναι η τέταρτη μεγαλύτερη σε έκταση χώρα στον πλανήτη (μετά τη Ρωσία, τον Καναδά και την Κίνα). Με το φυσικό περιβάλλον να κυμαίνεται σε αυτή την αχανή έκταση είναι λογικό πως χαρακτηρίζεται από ποικιλία (Αρκτική, Τροπικό κλίμα, έρημο κλπ.) (Richard, B. & others, 2021). Το σημαντικότερο όμως είναι ότι η Αμερική περιβάλλεται από δύο ωκεανούς που της προσφέρουν το πλεονέκτημα της απομόνωσης με την έννοια της ασφάλειας, αλλά σαφώς και μια ασφαλέστερη σύνδεση με τον υπόλοιπο κόσμο (Γρίβας, 2021).

Ο συνολικός πληθυσμός αν και μεγάλος, η πυκνότητά του είναι σχετικά χαμηλή. Οι ΗΠΑ έχουν πληθυσμιακή ποικιλομορφία (ευρύ φάσμα εθνοτικών, φυλετικών και πολιτιστικών στοιχείων), που προήλθε ως επί το πλείστον από μια μεγάλη μετανάστευση. Την χώρα την χαρακτηρίζουν οι μεγάλες αστικές συγκεντρώσεις και ταυτόχρονα εκτεταμένες περιοχές που στερούνται κατοίκησης. Διατηρεί μια οικονομική ζωή που είναι διαφοροποιημένη από οποιαδήποτε στη γη με αποτέλεσμα να παρέχει ένα υψηλό βιοτικό επίπεδο στην πλειονότητα των ανθρώπων της (Richard, B. & others, 2021). Η αλήθεια είναι ότι η οικονομία της Αμερικής παραμένει συνεχώς σχετικά ισχυρή με τους πολίτες της να απολαμβάνουν κάθε είδους καινοτομία. Σύμφωνα με τον J. Carter, ακόμη και αν η Αμερική καταρρεύσει, δε θα μπορούσε καμία χώρα να την αντικαταστήσει (Αμερικανική ισχύς, 2012)

Ο πλούτος του έθνους αντικατοπτρίζει τους πλούσιους φυσικούς πόρους, την τεράστια γεωργική παραγωγή και σαφώς την ιδιαίτερα ανεπτυγμένη βιομηχανία της (Richard, B. & others, 2021). Η αμερικανική οικονομία παράγει το ¼ του πλούτου παγκοσμίως (BBC, The role of the US as a world power). Το εισαγόμενο πετρέλαιο στις ΗΠΑ αντιστοιχεί σε ποσοστό άνω του 50% της κατανάλωσης, πράγμα που αποδεικνύει τη σημαντικότητα του πετρελαίου για την υγεία της οικονομίας (CIA, The World Fact book). Ας μην παραληφθεί όμως, ότι οι ΗΠΑ μπορούν να

εξασφαλίσουν την ενεργειακή τους αυτάρκεια χάρη στο σχιστολιθικό αέριο και πετρέλαιο, καθώς και την αυτάρκεια σε πρώτες ύλες και τρόφιμα (Γρίβας, 2021).

Οι ΗΠΑ διαθέτουν τόσο σκληρή όσο και ήπια ισχύ προσπαθώντας να ανταπεξέλθουν σε όλες τις εξελίξεις (Κωνσταντόπουλος, 2012, σ. 130). Η αμερικανική επιρροή είναι τεράστια και αφορά όλους τους τομείς που μπορεί να επηρεάσει μια τόσο ισχυρή δύναμη. Παρά τη σχετική αυτάρκεια, οι ΗΠΑ αποτελούν σημαντικό παράγοντα στο παγκόσμιο εμπόριο λόγω του τεράστιου μεγέθους και της οικονομίας τους (Richard, B. & others, 2021). Παρέχουν μεγάλο ποσοστό βοήθειας διεθνώς. Για παράδειγμα, ιδιωτικές αμερικανικές εταιρείες και ιδρύματα δωρίζουν δισεκατομμύρια δολάρια κάθε χρόνο (Ο Οργανισμός Διεθνούς Ανάπτυξης των ΗΠΑ συμμετέχει σε 87 αποστολές σε όλο τον κόσμο και συμμετέχει σε αρκετές συνεργασίες) (THE WHITE HOUSE, Economy & Jobs).

Η Αμερική ως ισχυρή δύναμη, ήταν εύκολο να δημιουργήσει μερικές μακροχρόνιες συμμαχίες και θεσμούς. Σύμφωνα με παλαιότερη ανακοίνωση της Clinton, οι ΗΠΑ θα συνεχίσουν να συνεργάζονται επιμελώς με τους συνεργάτες τους στο εξωτερικό με σκοπό να συνεισφέρουν σε τομείς όπως της υγειονομικής περίθαλψης, της εκπαίδευσης και της ασφάλειας σε όλο τον κόσμο (Dargiel, 2009). Η αμερικανική αγορά φιλοξενεί επιχειρηματίες που έχουν δημιουργήσει περιζήτητα προϊόντα παγκοσμίως (Apple, Facebook κα.) (BBC, The role of the US as a world power). Η οικονομία, ιδιαίτερα επί Τραμπ, σημείωσε άνοδο μέσα από διάφορες μεταρρυθμίσεις (πχ. βοήθησε τους Αμερικανούς πολίτες μέσα από τα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης) (THE WHITE HOUSE, Economy & Jobs).

Για τις ΗΠΑ, η στρατιωτική ισχύς είναι πάντα προτεραιότητα (Παρίσης, 2011, σ. 59). Στρατιωτικά θα μπορούσε να πει κανείς πως η Αμερική παραμένει η μόνη υπερδύναμη στον κόσμο (BBC, The role of the US as a world power). Οι στρατιωτικές δυνατότητες των ΗΠΑ είναι η σημαντικότερη απόδειξη της σκληρής ισχύος τους (Viotti & Kauppi, 2013, σ. 207). Η αποτροπή και η διατήρηση της ειρήνης μέσω επίδειξης ισχύος επίσης αποτελεί προτεραιότητα. Κυριαρχεί η πεποίθηση ότι ο κόσμος είναι ασφαλέστερος όταν η Αμερική είναι ισχυρότερη και ότι η κλιμάκωση των απειλών στον κόσμο ήρθε ως αποτέλεσμα της εξάντλησης του αμερικανικού στρατού των τελευταίων χρόνων.

Οι δαπάνες της Αμερικής στον αμυντικό τομέα είναι ένα στοιχείο που αποδεικνύει το μέγεθος της δύναμής της (Δημητρίου, 2018, σ. 33). Σύμφωνα με μετρήσεις, το 2019 οι μεγαλύτερες αμυντικές δαπάνες πραγματοποιήθηκαν κυρίως από τις ΗΠΑ, με ποσό να ανέρχεται περίπου στα 684 δισ. δολάρια και ποσοστό περίπου το 40%

των παγκοσμίων δαπανών. Από το 2018 έως το 2019, σε μια παγκόσμια αύξηση των αμυντικών δαπανών ύψους 82 δισ., στις ΗΠΑ αντιστοιχεί το 47,9 % του συνολικού αυτού ποσού, δηλαδή κοντά στο 50% (το μισό ποσό) στις αυξήσεις των αμυντικών δαπανών παγκοσμίως. Από το 2017 έως το 2019 περίπου το 3,11 % του ΑΕΠ της Αμερικής αντιστοιχεί στις στρατιωτικές της δαπάνες (International comparisons of defense expenditure and military personnel, 2020). Ας μην παραλειφθεί το γεγονός ότι οι ΗΠΑ υπερισχύουν αριθμητικά σε επίπεδο εξοπλισμού αεροπορίας και ναυτικού (Chapter Two: Comparative defense statistics, 2020) και διαθέτοντας τον μεγαλύτερο ναυτικό στόλο παγκοσμίως, ο αερομεταφορέας τους επισκιάζει κάθε άλλη χώρα (ιδιαίτερα όσον αφορά το μέγεθος και το τεχνολογικό υλικό) και φυσικά όλα αυτά δίνουν τη δυνατότητα για αμερικανική στρατιωτική παρουσία οπουδήποτε στον κόσμο (BBC, The role of the US as a world power).

Είναι γνωστή η δυσαρέσκεια της Αμερικής αναφορικά με τον τρόπο που ασκούν ορισμένα κράτη την στρατιωτική τους εξουσία (Viotti & Kauppi, 2013, σ. 207). Γι' αυτό και κατά τη χάραξη Εθνικής Στρατηγικής Καταπολέμησης Όπλων Μαζικής Καταστροφής (2002) η Στρατηγική Διοίκηση των ΗΠΑ δήλωσε πως, «οι ΗΠΑ θα εξακολουθήσουν να διατηρούν το δικαίωμα για απάντηση με υπερβάλλουσα ισχύ και προσφυγή στις διαθέσιμες επιλογές, σε πιθανή χρήση ΟΜΚ εναντίον των ίδιων και των συμμάχων τους» (Δημητρίου, 2018, σ. 49).

Η Αμερική διαθέτει την τεχνολογικά πιο ισχυρή οικονομία στον κόσμο με κατά κεφαλήν ΑΕΠ 59.500 δολάρια. Η τεχνολογική πρόοδος είναι αισθητή, ειδικά σε υπολογιστές, φαρμακευτικά προϊόντα, ιατρικό, αεροδιαστημικό και στρατιωτικό εξοπλισμό (CIA (The World Factbook). Διαθέτοντας ασύγκριτες τεχνολογίες στον στρατιωτικό τομέα, εξασφαλίζει ένα γερό πλεονέκτημα (Η παρακμή της αμερικανικής ισχύος, 2005). Στον τομέα του διαστήματος, ήδη από το 1990 θεωρείται υπερδύναμη κι αυτό, από τη στιγμή που διαθέτει πλήρως διαστημικά μέσα και επιμελείται συστήματα τεράστιας κλίμακας υψηλής τεχνολογίας. Τα δεδομένα αυτά μεγεθύνουν το χάσμα με τις υπόλοιπες δυνάμεις του κόσμου και προσδίδουν μια υπεροχή στη χώρα (Παρίσης, 2011, σ. 203).

Όπως αναφέρει και το RAND Corporation, σε παγκόσμιο επίπεδο, ένα ποσοστό 80% θαυμάζει το εντυπωσιακό τεχνολογικό και επιστημονικό επίπεδο των ΗΠΑ, ένα 60% είναι οπαδοί της αμερικανικής μουσικής, της τηλεόρασης και του κινηματογράφου, ενώ ένα 50% θαυμάζει την οικονομία και τη δημοκρατία της Αμερικής (Παρίσης, 2011, σ. 54). Η κουλτούρα της Αμερικής και τα ιδανικά της λειτουργούν αρκετά ελκυστικά στις υπόλοιπες χώρες του πλανήτη, ακόμη κι αν

υπάρχουν περιπτώσεις κρατών που θεωρούν όλα αυτά τα στοιχεία μια σοβαρή απειλή (Viotti & Kauppi, 2013, σ. 207). Η Αμερική είχε το προνόμιο της ήπιας ισχύος, ακόμη κι όταν για παράδειγμα, στα τέλη του Β' Π.Π. οι νέοι πίσω από τη σκιά του σιδηρούν παραπετάσματος ήταν θαυμαστές της αμερικάνικης μουσικής (Nye, 2004, σ. 9). Τόσο τα πολιτικά ιδανικά της Αμερικής όσο και η πολιτιστική της συνεισφορά αποτελούν αδιαμφισβήτητα στοιχεία ήπιας ισχύος (Viotti & Kauppi, 2013, σ. 207).

Σύμφωνα με τον Μπρεζίνσκι, *«Ό,τι και αν σκέπτεται κανείς για τις αισθητικές αξίες της, η μαζική κουλτούρα της Αμερικής ελκύει σαν μαγνήτης, ιδιαίτερα την παγκόσμια νεολαία. Η ελκτική δύναμή της μπορεί να προέρχεται από την ηδονιστική ποιότητα του τρόπου ζωής που προβάλλει, αλλά η παγκόσμια έλξη την οποία ασκεί είναι αδιαμφισβήτητη. Τα αμερικανικά τηλεοπτικά προγράμματα και οι αμερικανικές ταινίες αντιστοιχούν στα τρία τέταρτα περίπου της παγκόσμιας αγοράς. Η αμερικανική λαϊκή μουσική είναι εξίσου κυρίαρχη, ενώ οι αμερικανικές μανίες, συνήθειες διατροφής και ένδυσης ακόμη αποτελούν σε αυξανόμενο βαθμό αντικείμενο μίμησης σε παγκόσμια κλίμακα. Η γλώσσα του ίντερνετ είναι η αγγλική και το μεγαλύτερο μέρος της παγκόσμιας φλυαρίας μέσω ηλεκτρονικών υπολογιστών προέρχεται επίσης από την Αμερική, επηρεάζοντας το περιεχόμενο των παγκόσμιων συνομιλιών. Τελευταία, η Αμερική έγινε η Μέκκα για εκείνους που αναζητούν προωθημένη εκπαίδευση, ενώ περίπου μισό εκατομμύριο ξένοι φοιτητές συγκεντρώνονται στις Ηνωμένες Πολιτείες και πολλοί από τους ικανότερους δε επιστρέφουν ποτέ στην πατρίδα τους. Απόφοιτοι αμερικανικών πανεπιστημίων βρίσκονται σχεδόν σε κάθε κυβέρνηση σε όλες τις ηπείρους. Η συμπεριφορά πολλών ξένων δημοκρατών πολιτικών μιμείται όλο και πιο πολύ εκείνη των Αμερικανών πολιτικών»* (Παρίσης, 2011, σ. 54-55).

Η πολιτιστική επιρροή των ΗΠΑ επεκτείνεται και σε αυτό συνεισφέρει το γεγονός ότι τα αγγλικά μιλιούνται από πολύ κόσμο σήμερα και η αμερικανική εκδοχή τους από την πλειοψηφία αυτού. Τα αμερικανικά τηλεοπτικά προγράμματα, οι ταινίες, τα βιντεοπαιχνίδια έχουν μια τεράστια αγορά πελατών τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό των ΗΠΑ (μεγάλο κοινωνικό και πολιτιστικό αντίκτυπο σε Βόρεια/Κεντρική Αμερική, Μεξικό, Καναδά) (BBC, The role of the US as a world power).

2. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ

Η Κίνα αποτελεί μια χώρα που περιβάλλεται από χώρες, είτε από την στεριά είτε από την πλευρά της θάλασσας. Εξαρτάται άμεσα από το εξωτερικό ιδιαίτερα όσον αφορά την παροχή ενέργειας. Η μειονεκτική της θέση μπορεί να αποτελέσει μεγάλο πρόβλημα εάν αποφασίσουν αντίπαλοί της (πχ. ΗΠΑ) να την αποκόψουν από τις θαλάσσιες διεξόδους της (πχ. στενά της Μαλάκα) (Γρίβας, 2021).

Η Κίνα διαθέτει μια μακρά ιστορία με τον πολιτισμό της να παίζει κεντρικό ρόλο (Κωνσταντόπουλος, 2012, σ. 138) από τη στιγμή που ενσωμάτωσε σε μεγάλο βαθμό αυτόχθονες πληθυσμούς σε αντίθεση με τις ΗΠΑ (Richard, 2021). Τα τελευταία χρόνια δημιούργησε ινστιτούτα διατήρησης της πολιτισμικής της κληρονομιάς έτσι ώστε η κοινωνία της να συνδέεται με το παρελθόν μέσα από μουσεία, φεστιβάλ, εκθέσεις, συμβολικά κτίρια και τοπία κ.ά. Πλέον, οι στόχοι της έχουν επεκταθεί και σε διεθνές επίπεδο (Winter, 2020, σ. 10, 11). Σήμερα η Κίνα εκμεταλλευόμενη τον πολιτισμό της (πχ. Τιανξία, αρχαία κινεζική έννοια που αναφέρεται στην κοσμοθεωρία για τα εδάφη, τους πολιτισμούς και τους ανθρώπους), προωθεί αξίες όπως η ειρήνη, η αρμονία και ο σεβασμός. Πλέον, η Κίνα είναι κάτι περισσότερο από μια χώρα, είναι ένα σημαντικό κομμάτι της Ασίας και ολόκληρου του κόσμου (Winter, 2020, σ. 11,12).

Το ζήτημα που επηρεάζει τα μέχρι τώρα δεδομένα στην παγκόσμια σκηνή σχετίζεται με την ραγδαία ανάπτυξη της Κίνας, σε ποσοστό που τείνει να ξεπεράσει τον ρυθμό ανάπτυξης των ΗΠΑ (CIA (The World Factbook). Εκτιμάται, ότι τα χρόνια που έπονται η χώρα θα μπορούσε να μεγεθύνει εξαιρετικά τις δυνατότητές της (Παρίσης, 2011, σ. 205). Με δεδομένο ότι ένας αμερικανός εργάτης είναι 3 φορές πιο παραγωγικός από έναν κινέζο, εάν τα επόμενα χρόνια οι κινέζοι διπλασιάσουν την παραγωγικότητά τους θα φθάσουν κατά το ήμισυ την παραγωγικότητα των Αμερικανών και η οικονομία της Κίνας θα αντιστοιχεί στο διπλάσιο της αμερικανικής οικονομίας. Αν πάλι καταφέρει να εξισορροπήσει την παραγωγικότητά της με την Αμερική, τότε θα έχει μια οικονομία τετραπλάσια των ΗΠΑ (Alison, 2017, σ. 27).

Στην Κίνα εδρεύουν οι τρείς μεγαλύτερες τράπεζες του κόσμου. Είναι μια χώρα που προσπαθεί να προσφέρει όσο είναι δυνατόν οικονομική βοήθεια σε αρκετές χώρες (έως και 2 εκ. δολάρια το χρόνο) και να αυξήσει τις ξένες επενδύσεις (πχ. συμμετοχή σε έργα υποδομής) (Κωνσταντόπουλος, 2012, σ. 142). Η οικονομία της έχει τεράστιο αντίκτυπο παγκοσμίως εξαιτίας του σημερινού επιπέδου της οικονομικής της ανάπτυξης, της παραγωγής, του εμπορίου, της κατανάλωσης, της κίνησης κεφαλαίων (Alagoz, 2018, σ. 3).

Οι τεράστιες στρατιωτικές της δαπάνες, οι επενδύσεις σε στρατιωτικές δυνατότητες και οι προσπάθειες στρατιωτικού εκσυγχρονισμού είναι τα κύρια ζητήματα της διεθνούς συζήτησης σχετικά με το εάν η άνοδος της Κίνας θα είναι ειρηνική ή απειλητική (Alagoz, 2018, σ. 3). Οι αμυντικές δαπάνες της χώρας φθάνουν περίπου τα 181 δισ. δολάρια. Είναι η δεύτερη χώρα με τις μεγαλύτερες αμυντικές δαπάνες παγκοσμίως με ποσοστό 10% σε μετρήσεις παγκόσμιας κλίμακας για το 2019. Επίσης, από το 2018 έως το 2019 στην παγκόσμια αύξηση των αμυντικών δαπανών ύψους 82 δισ., στην Κίνα αντιστοιχεί το 14% του συνόλου των αυξήσεων, δηλαδή το δεύτερο μεγαλύτερο ποσό δαπανών μετά την Αμερική (Chapter Two: Comparative defense statistics, 2020). Από το 2017 έως το 2019 περίπου το 1,28 % του ΑΕΠ της Κίνας αντιστοιχεί στις στρατιωτικές της δαπάνες (International comparisons of defense expenditure and military personnel, 2020).

Ο στρατιωτικός τομέας της Κίνας θεωρείται πως θα αυξήσει αισθητά τα όπλα του τα επόμενα χρόνια (Μαντζίκος, 2020). Είναι γνωστό πως διαθέτει έναν μεγάλο αριθμό τόσο ανθρώπινου δυναμικού όσο εξοπλισμού στον στρατό της ξηράς, που ξεπερνά την Αμερική στον αντίστοιχο τομέα (Chapter Two: Comparative defense statistics, 2020). Η έκθεση του Πενταγώνου των ΗΠΑ αναφέρεται σε σχέδια για δημιουργία στρατιωτικών εγκαταστάσεων στο εξωτερικό, σε χώρες όπως η Ταϊλάνδη, τα Η. Αραβικά Εμιράτα, η Ινδονησία κι άλλες πολλές (Μαντζίκος, 2020).

Αυτό που συμφέρει την κινεζική οικονομία είναι η δημιουργία συμμάχων σε βάθος χρόνου μέσα από την σταδιακή προώθηση της αγοράς της σε χώρες όπως η Ιαπωνία, η Ινδία, το Βιετνάμ κ.ά. με στόχο να αποκτήσει όσο το δυνατόν περισσότερες συνεργασίες παρά εχθρούς. Η Κίνα δεν επιθυμεί ένα διεθνές σύστημα καθοδηγούμενο αποκλειστικά και μόνο από αυτήν, αλλά ένα πολυπολικό σύστημα που θα έχει κέντρο βάρους ανατολικά (Γρίβας, 2021).

Η έννοια της ήπιας ισχύος συνδέθηκε με την αρχαία ιστορία, τον παραδοσιακό πολιτισμό της Κίνας και εξακολουθεί να συνδέεται με αυτήν, από τη στιγμή που επιθυμεί να προβάλλει την πεποίθηση της δύναμης που θα προσφέρει ασφάλεια,

υπευθυνότητα, τάξη και αξιοπιστία σε διεθνές επίπεδο. Αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός ότι προσπαθεί να επιλύει διαφορές (πχ. εδάφους) με γειτονικές χώρες, έχει ιδιαίτερη συμμετοχή σε πολλούς διεθνείς οργανισμούς και ιδιαιτέρως στις προσπάθειες του ΟΗΕ για παγκόσμια ειρήνη (Κωνσταντόπουλος, 2012, σ. 140, 141). Ωστόσο, οι πρακτικές της ήπιας ισχύος της Κίνας ακολουθούν και κινήσεις σκληρής ισχύος προκειμένου να αποτραπεί η εμφάνιση ενός απειλητικού προς αυτήν συνασπισμού. Πιο συγκεκριμένα, η Κίνα θα έλεγε κανείς πως συνοδεύει τις πρακτικές της σκληρής ισχύος της με αυτές της ήπιας, προκειμένου να μειώσει τις ανησυχίες για την οικονομική και στρατιωτική της άνοδο και να προωθήσει μια φιλική και ειρηνική εικόνα (Alagoz, 2018, σ. 17).

Οι σκεπτικιστές της επιτυχίας της παγκόσμιας επιρροής της Κίνας υποστηρίζουν ότι η οικονομία της βρίσκεται ακόμη υπό εξέλιξη, πράγμα που σημαίνει πως δεν μπορεί να αποτελέσει πρότυπο για αναπτυσσόμενες χώρες (Κωνσταντόπουλος, 2012, σ. 140). Η μεγέθυνση των δυνατοτήτων της Κίνας, η άνοδος του δείκτη ισχύος της και πόσο μάλλον το ενδεχόμενο αισθητής πτώσης της αμερικανικής ισχύος θα μπορούσε να προκαλέσει έναν αποκλεισμό της Κίνας από πλευράς αντιπάλων της (Γρίβας, 2021).

Υπάρχουν στοιχεία που αποδεικνύουν πως ένας νέος ψυχρός ηλεκτρονικός πόλεμος μεταξύ Δύσης και Κίνας είναι πολύ πιθανός. Η Κίνα πλέον σήμερα, σε αντίθεση με το παρελθόν, είναι ικανή να παράγει υψηλής ποιότητας προϊόντα (ιδιαίτερα ηλεκτρονικά) και να ανταγωνίζεται τη Δύση δημιουργώντας δικά της δίκτυα με τεράστια απήχηση παγκοσμίως (πχ. Zoom πλατφόρμα που χρησιμοποιούν πλέον όλα τα πανεπιστήμια για τις διαδικτυακές τους λειτουργίες). Από όλες τις εταιρείες κατασκευαστές κινητών τηλεφώνων (και όχι μόνο) η Κίνα κατέχει ήδη 5 με την Huawei να πρωταγωνιστεί στις καταναλωτικές τάσεις από τη στιγμή που οι αντίστοιχες εταιρείες της Δύσης είναι λιγότερες και πιο ακριβές (Γεωργακόπουλος, 2020).

Η πολιτισμική επιρροή της Κίνας είναι γεγονός και αποδεικνύεται από την αύξηση του ποσοστού των ατόμων που μαθαίνουν την κινεζική ως ξένη γλώσσα, από την αύξηση του αριθμού των φοιτητών που σπουδάζουν πλέον στην Κίνα κ.ά. Η Κίνα βλέπει τον πολιτισμό της ως έναν παγκόσμιο πολιτισμό και δείχνει σίγουρη για την επιρροή της ως μιας αξιόλογης εναλλακτικής, από αυτήν της αμερικανικής επιρροής, σε διεθνές επίπεδο (Κωνσταντόπουλος, 2012, σ. 139). Άλλωστε, το μοντέλο της Κίνας υιοθετούν ολοένα κα περισσότερες χώρες (πχ. Ρωσία, Βιετνάμ, Ινδία κ.ά.) (Κωνσταντόπουλος, 2012, σ. 140).

3. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Πιστεύεται πως η αμερικανική ισχύς έχει αρχίσει να φθίνει ήδη από την δεκαετία του 70’ και πως η 11η Σεπτεμβρίου απλώς επιτάχυνε αυτή την πραγματικότητα (Η παρακμή της αμερικανικής ισχύος, 2005). Όμως ακόμη κι αν αυτό ήταν μια πραγματικότητα και η Αμερική υπήρχε η πιθανότητα κάποια στιγμή να καταρρεύσει, σίγουρα δε θα μπορούσε να την αντικαταστήσει η Κίνα. Η Αμερική κατάφερε κατά καιρούς να επικρατήσει επί χωρών που είχαν όνειρο να επικρατήσουν ως αυτοκρατορίες (ΕΣΣΔ, Γερμανίας, Ιαπωνίας), αλλά η περίπτωση με την Κίνα είναι εντελώς διαφορετική, διότι η ίδια δεν έχει τέτοιου είδους σκοπούς και δεν επιθυμεί την εξαφάνιση των ΗΠΑ (Αμερικανική ισχύς, 2012).

Η Κίνα όσο κι αν επιθυμεί την αποδυνάμωση της Αμερικής δεν οραματίζεται την ήττα της με όρους ολοκληρωτικής καταστροφής και αφανισμού, από τη στιγμή που κάτι τέτοιο θα ακύρωνε τη σημασία του κοινού στόχου Κίνας και Ρωσίας για αποδυνάμωση της Αμερικής και θα έφερνε στο προσκήνιο αυτά που τις χωρίσουν παρά ό, τι τις ενώνει (κοινός στόχος). Επιπλέον, η Κίνα θα έχανε κατά αυτόν τον τρόπο την εύκολη πρόσβασή της με τον υπόλοιπο κόσμο. Άλλωστε, ακόμη κι αν ήθελε η Κίνα να γίνει η νέα εκδοχή της αμερικανικής ισχύος δεν θα μπορούσε, από τη στιγμή που τις διαχωρίζει μια βασική και σημαντική διαφορά, η μια είναι απομονωμένη σε μια ήπειρο και η άλλη περιβάλλεται από εχθρικές χώρες (Γρίβας, 2021).

Οι ΗΠΑ όπως και η Κίνα συνδυάζουν στοιχεία τόσο ήπιας όσο και σκληρής ισχύος. Ο στρατιωτικός τομέας εξακολουθεί να παραμένει το σημαντικότερο ατού των ΗΠΑ. (Η παρακμή της αμερικανικής ισχύος, 2005). Κυριαρχεί η πεποίθηση ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι η μόνη υπερδύναμη σε ένα μονοπολικό σύστημα. Αυτό όμως δε σημαίνει πως οι ΗΠΑ μπορούν να εξασφαλίσουν τα αποτελέσματα που επιθυμούν σε θέματα που σχετίζονται με το εμπόριο, τον δημοσιονομικό κανονισμό κα. χωρίς τη συγκατάθεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Κίνας, της Ιαπωνίας κα. Άλλωστε, όταν πρόκειται για θέματα όπως η τρομοκρατία, το διεθνές έγκλημα, η κλιματική αλλαγή, η εξάπλωση επικίνδυνων ασθενειών (επιδημίες) κα., η ισχύς διαχέεται σε ένα ευρύ φάσμα και κατά ένα χαοτικό θα έλεγε κανείς τρόπο ανάμεσα σε διάφορους δρώντες (κράτη και μη κρατικούς δρώντες) (Nye, 2004, σ. 4).

ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συμπερασματικά, η ισχύς είναι ένα πολύ-συζητημένο και περίπλοκο θέμα που εγείρει ισχυρές διαφωνίες. Η απόκτησή της σαφώς είναι αποτέλεσμα πολλών και διαφορετικών παραγόντων. Σίγουρα, αυτοί που έχουν τα μεγαλύτερα πλεονεκτήματα και τις περισσότερες πιθανότητες να υπερισχύσουν είναι οι πιο ευκατάστατες χώρες, που μπορούν να εξασφαλίσουν ευκολότερα την αύξηση της σκληρής ισχύος τους. Από την ανάλυση της έννοιας της ισχύος αποδεικνύεται πως η σκληρή ισχύς δεν είναι πάντα αρκετή για να διατηρηθεί η κυριαρχία στην διεθνή σκηνή. Η κατάκτηση κάποιου με στρατιωτικά μέσα, είτε η προσπάθεια προβολής της σκληρής μορφής ισχύος για την επικράτηση δεν αρκεί. Η στρατιωτική υπεροχή των ΗΠΑ, η οικονομική της άνεση, η διαφοροποιημένη οικονομία της, οι πλούσιοι φυσικοί της πόροι, η πλεονεκτική της θέση κ.ά. δεν θα είχαν την σημασία που έχουν σήμερα και δεν θα αρκούσαν για να διατηρηθεί ακέραια ψηλά στη λίστα με τις ισχυρότερες χώρες. Εάν δηλαδή η Αμερική δεν συνδύαζε τόσο τα ‘σκληρά’ όσο και τα ‘ήπια’ προσόντα της σε μια κοινή έξυπνη στρατηγική δεν θα ήταν η Αμερική που ξέρουμε σήμερα, πιθανότατα δεν θα ήταν θαυμαστές όπως τώρα οι αξίες και η κουλτούρα της από τον υπόλοιπο πλανήτη, δεν θα είχε δημιουργήσει ιδρύματα με παγκόσμια επιρροή, δεν θα είχε συμβάλλει με τον τρόπο της σε ζητήματα που αφορούν όλο τον πλανήτη και συνεπώς δεν θα είχε συμμάχους. Επίσης η Κίνα, εάν δεν είχε κατανοήσει την αξία της ήπιας και κατά συνέπεια τη σημασία της έξυπνης ισχύος, πιθανότατα τώρα θα κινδύνευε περισσότερο από γειτονικές απειλές, δεν θα είχε καμία προοπτική να ανταγωνιστεί τις ΗΠΑ, δεν θα είχε την επιρροή (πχ. πολιτισμού κ.ά.) που έχει τώρα τόσο στην Ασία όσο και στον υπόλοιπο κόσμο (πχ. η κινεζική γλώσσα στην κορυφή των περιζήτητων γλωσσών του πλανήτη) και σαφώς δεν θα είχε περισσότερους εχθρούς παρά συμμάχους. Συνεπώς, ο συνδυασμός στοιχείων της σκληρής και της ήπιας ισχύος σε μια μορφή, την έξυπνη ισχύ, αποδεικνύεται η καταλληλότερη στρατηγική επιλογή των κρατών για τη διατήρηση της ισχύος στην διεθνή σκηνή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ

1. Alison, G., (2017), *Destined for War: America and China Escape Thucydides' Trap?*, Boston-New York: Houghton Mifflin Harcourt.

2. Baldwin, D. (2016), *POWER AND INTERNATIONAL RELATIONS: A Conceptual Approach*, New York: Princeton University Press.

3. Flouros, F. & Roukanas, S. & Sklias, P., (2018), *Energy Security and National Security: The Case of Israel*, at: The Political Economy of Development in Southeastern Europe (pp. 143-160).

4. Flouros, F. & Roukanas, S. & Sklias, P., (2019), *The Political Economy of National and Energy Security*, N.Y: Nova Science Publishers.

5. Global Trends 2025, (2008), *A Transformed World*, US National Intelligence Council, November 2008 at: https://www.files.ethz.ch/isn/94769/2008_11_global_trends_2025.pdf Retrieved: 15/01/2021

6. Keegan, J. (1997), *Η Ιστορία του Πολέμου*, Αθήνα: Νέα Σύνορα – Α. Λιβάνη.

7. Mearsheimer, J. (2001), *The tragedy of great power politics*, New York: W.W. Norton & Company.

8. Mingjiang, L. (2009), *Soft Power: Nurture not Nature*, at Mingjiang, L., *Soft Power*: China's Emerging Strategy in International Politics, Lanham (MD): Lexington Books.

9. Nye, J. (2004), *Soft Power: The means to success in world politics*, New York: Public Affairs.

10. Nye, J. (2010), *Cyber Power*, Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School.

11. Nye, J. (2011), *The Future of Power*, United States: PublicAffairs.

12. Pascual, C. & Zambetakis E. (2010), *Energy Security: Economics, Politics, Strategies, and Implications*, Brooking Institution Press. at: https://www.brookings.edu/wp content/uploads/2016/07/energysecurity_chapter.pdf Retrieved: 20/11/2020

13. Richard, B. & others (2021), «United States», *Britannica*, ανακτήθηκε από: https://www.britannica.com/place/United-States/Impact-of-the-motor-vehicle Retrieved: 09/01/2021

14. Sheehan, M., (1996), *The Balance of Power: History and Theory*, London: Routledge.

15. Viotti, P. & Kappi, M., (2013), *International Relations and World Politics*, U.S: Pearson Education Inc. at: https://hostnezt.com/cssfiles/internationalrelations/International%20Relations%20and%20World%20Politics%20By%20Paul%20R%20Viotti.pdf Retrieved: 12/01/2021

16. Ηρακλείδης, Α. (2015), *Διεθνείς Σχέσεις και Διεθνής Πολιτική,* Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. στο: https://repository.kallipos.gr/cloud-reader-lite/index.html?epub=exports/6148/unzipped ανακτήθηκε: 05/01/2020

17. Παρίσης, Ι. (2011), *Παράγοντες ισχύος στο διεθνές σύστημα*, Αθήνα: Ινφογνώμων.

ΑΡΘΡΑ

1. Alagoz, E. (2018), «Creation of the Asian Infrastructure Investment Bank as a part of China's smart power strategy», *The Pacific Review*, at: https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09512748.2018.1519593 Retrieved: 22/01/2021

2. Bachrach, P., & Baratz, M. (1962), «Two Faces of Power», *The American Political Science Review*, 56(4), 947-952, at: https://www.jstor.org/stable/1952796?seq=1#metadata_info_tab_contents Retrieved: 20/11/2020

3. Barnett, M., & Duvall, R., (2005), «Power in International Politics», *International Organization* 59, Winter 2005, pp. 39-75, at: http://www.rochelleterman.com/ir/sites/default/files/Barnett%20and%20Duvall%202005.pdf Retrieved: 12/11/2020

4. Bonner, L., (2014), «Cyber Power in 21st-Century Joint Warfare», *Joint Force Quarterly 74*, 3rd Quarter, at: https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/jfq/jfq-74/jfq-74_102-109_Bonner.pdf Retrieved: 13/11/2020

5. Bonnet, R (2008), «Οι Μεγάλες προκλήσεις του Διαστήματος», *ΤΟ ΒΗΜΑ*, τεύχος Ιανουαρίου 2021. (24 Νοεμβρίου 2008), στο: https://www.tovima.gr/2008/11/24/archive/oi-megales-prokliseis-toy-diastimatos/ Προβλήθηκε 29/01/2021

6. (2020) Chapter Two: Comparative defense statistics, *The Military Balance*, 120: 1, 21-27, at: https://doi.org/10.1080/04597222.2020.1707962 (13 Feb. 2020). Retrieved: 29/01/2021

7. Clinton,H., (2014), *Hard Choices*, United States: Simon & Schuster αναφέρεται στον Silberman, Z. (2014), «Hillary Clinton and the Story of Smart Power», *U.S. Global Leadership Coalition*

8. Dargiel, J., (2009), «'Smart Power: A change in U.S. diplomacy strategy», *E-International Relations*, at: https://www.e-ir.info/2009/06/21/smart-power-a-change-in-us-diplomacy-strategy/ Retrieved: 15/01/2021

9. Deutsch, K., (1959), «The Impact of Science and Technology on International Politics», *Daedalus,* Vol. 88, No.4, pp. 669-685, at: https://www.jstor.org/stable/20026535?seq=1 Retrieved: 20/12/2020

10. Elbaum, J. (2008), «CYBER POWER IN THE 21ST CENTURY», *DEPARTMENT OF THE AIR FORCE:AIR UNIVERSITY*, at: https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA493831.pdf Retrieved: 13/11/2020

11. Gallarotti, G. (2015), «Smart Power: Definitions, Importance and Effectiveness», *Journal of Strategic Studies*, 38, 3, 245-281. at: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01402390.2014.1002912?forwardService=showFullText&tokenAccess=SU4rhHYHhGtI7MuCAE2s&tokenDomain=eprints&doi=10.1080%2F01402390.2014.1002912&doi=10.1080%2F01402390.2014.1002912&journalCode=fjss20 Retrieved: 15/01/2021

12. Giegerich, B. & Childs, N. & Hackett, J., (2018) «Military capability and international status», *IISS,* at: https://www.iiss.org/blogs/military-balance/2018/07/military-capability-and-international-status Retrieved: 29/01/2021

13. (2020) International comparisons of defense expenditure and military personnel, *The Military Balance*, 120: 1, 529-534, at: https://doi.org/10.1080/04597222.2020.1707977 (13 Feb. 2020). Retrieved: 29/01/2021

14. Jeffrey, H. (1976), «Three approaches to the measurement of power in international relations», *International Organization,* Vol.30, No. 2., pp. 289-305. at: https://www.researchgate.net/publication/227392394_Three_Approaches_to_the_Measurement_of_Power_in_International_Relations Retrieved: 27/11/2020

15. Lukes, S. & Runciman, W. (1974), «Relativism: Cognitive and Moral», *Proceedings of the Aristotelian Society, Supplementary Volumes*, 48, 165-208, at: https://www.jstor.org/stable/4106865?seq=1 Retrieved: 29/12/2020

16. Nye, J. (1990), «Soft Power», *Foreign Policy*, (80), 153-171, at: https://cesp.vse.cz/wp-content/uploads/page/863/NYE_Soft-Power_Foreign-Policy_1990.pdf Retrieved: 22/11/2020

17. Nye, J. (2008), «Public Diplomacy and Soft Power», *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616, 94-109, at: https://www.jstor.org/stable/25097996?seq=1 Retrieved: 24/12/2020

18. Nye, J. (2009), «Get Smart: Combining Hard and Soft Power», *Foreign Affairs*, vol.88, no.4, 2009, pp. 160-163. at:www.jstor.org/stable/20699631 Retrieved: 20/11/2020

19. Nye, J., & Atmitage, R. (2007), «Smart Power and the U.S Strategy for Security in a Post- 9/11 World», *CSIS*, at: https://www.belfercenter.org/sites/default/files/legacy/files/Nye_Armitage_Nov_7_2007_testimony.pdf Retrieved: 17/11/2020

20. Raimzhanova, A. (2015), «POWER IN IR: HARD, SOFT, AND SMART», *Institute for Cultural Diplomacy and the University of Bucharest*, at: http://www.culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/2015-12_annual/Power-In-Ir-By-Raimzhanova,-A.pdf Retrieved: 10/11/2020

21. Robert, D. (1957), «The Concept of Power», *Behavioral Science,* 2:3 (1957:July), σ.201, at: https://www.researchgate.net/publication/215915563_The_Concept_of_Power Retrieved: 12/11/2020

22. Roberts, D. (1988), «Space and International Relations», *The Journal of Politics*, 50(4), 1075-1090. Ανακτήθηκε από: https://www.jstor.org/stable/2131393?seq=1#metadata_info_tab_contents (27/01/2021)

23. Shaffer, B. (2009), «The Geopolitics of the Caucasus», *The Brown Journal of World Affairs,* Vol.15, No.2 (SPRING/SUMMER 2009), 12 pages, at: https://www.jstor.org/stable/24590847?seq=1 Retrieved: 14/11/2020

24. Talha, M. (1990), «The Strategic Importance of the Mediterranean», *U.S. Army War College*. Retrieved: 20/01/2021

25. Wilson, E. (2008), «Hard Power, Soft Power, Smart Power», *ANNALS, AAPSS, 616, March,* at: https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0002716207312618?casa_token=U8a6jfr_y24AAAAA:QUxKeh8o0a5DKKwoKFOnUzKQ95sGi3mqwTktAtKwOcI-fiuB7KPZ7lHB2vmmssyVdjv1ezyiVbUF5A Retrieved: 22/01/2021

26. Winter, T. (2020), «Geocultural Power: China's Belt and Road Initiative», *Geopolitics*, at: https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14650045.2020.1718656 Retrieved: 24/01/2021

27. «Αμερικανική ισχύς» (2012), *naftemporiki.gr*. στο: https://m.naftemporiki.gr/story/388089/amerikaniki-isxus ανακτήθηκε: 23/01/2021

28. «Η παρακμή της αμερικανικής ισχύος» (2005), *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ,* στο: https://www.kathimerini.gr/world/234557/i-parakmi-tis-amerikanikis-ischyos/ ανακτήθηκε: 23/01/2021

29. Γεωργακόπουλος, Θ. (2020), «Η επόμενη υπερδύναμη», *Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ,* στο: https://www.kathimerini.gr/opinion/1090426/i-epomeni-yperdynami/ Retrieved: 23/01/2021

30. Γιαλλουρίδης, Χ. (2015), «Η γεωπολιτική υπεραξία της Κύπρου», *Foreign Affairs Hellenic Edition*, στο: https://www.foreignaffairs.gr/articles/70606/xristodoylos-k-gialloyridis/i-geopolitiki-yperaksia-tis-kyproy?page=show ανακτήθηκε: 26/11/2020

31. Γρίβας, Κ. (2021), «Γιατί η Κίνα δεν θέλει να γίνει Αμερική στη θέση της Αμερικής», *SLpress.gr*, στο: https://slpress.gr/diethni/giati-i-kina-den-thelei-na-ginei-ameriki-sti-thesi-tis-amerikis/ ανακτήθηκε: 22/01/2021

32. Εμμανουήλ, Μ. (2020), «Η ΟΔΥΣΣΕΙΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΟΥ ΔΙΑΣΤΗΜΑΤΟΣ», *The Safia Blog*, at: https://thesafiablog.com/2020/06/01/theodysseyofspacelaw/ (ανακτήθηκε: 28/01//2021)

Κωνσταντόπουλος, Ι. (2012), «ΗΠΙΑ ΙΣΧΥΣ – Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ», *ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΡΑΤΩΝ: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΗΠΙΑ ΙΣΧΥΣ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ*

ΔΙΑΤΡΙΒΕΣ

1. Δημητρίου, Κ. (2018), «ΑΠΟ ΠΟΙΟΥΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΑΘΟΡΙΖΕΤΑΙ Η ΙΣΧΥΣ ΜΙΑΣ ΧΩΡΑΣ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ», *ΣΧΟΛΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ*, στο: https://setha.army.gr/sites/setha.army.gr/files/attachments/diatrivi_anhis_mh_kyriakos_dimitrioy.pdf ανακτήθηκε: 24/11/2020

2. ΣΜΑΓΑΣ, Δ., (2014), «Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΤΗ ΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΘΟΥΚΥΔΙΔΗ», *ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ*, στο: https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/15961/3/SmagasDimitriosMsc2014.pdf ανακτήθηκε: 08/01/2021

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

1. CIA (The World Factbook), at: https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/us.html Retrieved: 28/12/2020

2. VOA News, *Hillary Clinton Advocates "Smart Power"*, at: https://www.youtube.com/watch?v=PNQQyKBml04&ab_channel=VOANews (15/01/2009) Retrieved: 12/01/2021

3. HarvardCPL, *Joseph Nye on 'The Future of Power'* at: https://www.youtube.com/watch?v=pHM9dyJAezw&ab_channel=HarvardCPL (04/02/2011) Retrieved: 15/01/2021

4. CSIS, *Joseph S. Nye, Jr.: What is Power?* at: https://www.youtube.com/watch/ehgHglSw1Io (19/04/2016) Retrieved: 15/01/2021

5. Internationalrelations, *Power (International Relations)*, at: https://internationalrelations.org/history-of-international-relations/power-international-relations/ Retrieved: 15/12/2020

6. BBC, *The role of the US as a world power*, at: https://www.bbc.co.uk/bitesize/guides/z6frqp3/revision/2, Retrieved: 25/12/2021

7. THE WHITE HOUSE, *Economy and* Jobs, ανακτήθηκε από: https://www.whitehouse.gov/issues/economy-jobs/ Retrieved: 27/12/2020

8. THE WHITE HOUSE, *National Security & Defense*, ανακτήθηκε από: https://www.whitehouse.gov/issues/national-security-defense/ Retrieved: 27/12/2020